

Altinget: velfærdsteknologi

telemedicin penge i kassen

robot forligheden samarbejde

sundheden over styr

tvangsfodret et sted i Norge varme hænder

gal videnskabsmand

fremadrettet spiserobot normal

sidegevinst livskvalitet Bedre og billigere

én sundhedsplejerske fjernstyret Obama

nordisk

selvbehandling selvkørende kørestole

borgerne til gavn alternativ

velfærdseksport

MAGASINREDAKTØR KLAUS ULRIK MORTENSEN

Klaus Ulrik Mortensen er redaktør på Altinget: velfærdsteknologi, som han har været med til at starte. Han er uddannet journalist og skriver om teknik og velfærdsteknologi på Altinget. Klaus Ulrik Mortensen er uddannet fra Syddansk Universitet og har arbejdet på Ingeniøren, Frederiksborg Amts Avis og Jyllands-Posten.

© Altinget: velfærdsteknologi er udgivet af netavisen Altinget

ANSVARSHAVENDE CHEFREDAKTØR
Rasmus Nielsen

Magasinet er udgivet med støtte fra Nordisk Råd.

RESEARCH
Altinget: research

ISSN nr. 2246-5553

GRAFISK DESIGN OG LAYOUT
Scandinavian Branding A/S

TRYK
Nofoprint

SALG, PRODUKTION OG DISTRIBUTION
Anders Krøyer Lauritzen
lauritzen@altinget.dk

ANNONCER
Oskar Herrik Nielsen
annoncer@altinget.dk
Tlf. 35 35 10 10

Altinget: magasin er beskyttet af dansk lov om ophavsret. Hel eller delvis kopiering, anden gengivelse eller videreanvendelse af materialet må kun ske efter aftale med Altinget. Det er herunder ikke tilladt at videredistribuere material et elektronisk via e-mail.

ALTINGET
Frederiksholms Kanal 20
1220 København K
Tlf. 33 34 35 40

Indhold

Forord fra Danmark	3
Forord fra Nordisk Råd	4
Frisk luft fra Obama får Thomas til at føle sig normal	5
"Jetter" skal lære aarhusianerne at få gavn af teknologien	8
På besøg i pænhedens højborg	10
"Er jeg en gal videnskabsmand?"	13
Giraffens vandring gennem dødens dal	16
Et teoretisk opgør med antibiotika og fortidens fejl	19
Egentlig ville han bare beskytte sin far	22
Brandur udvikler selvkørende kørestole, mens han venter på at få førerlicensen tilbage	25
Halldor blev træt af at flyve og fik teknologien til Island	27
Professor: Derfor er Grønland og Island som nat og dag	29
Dortes kamp for at forene grønlænderne på tværs af ismasserne	32
Besøget i laboratoriet for enden af bjergene	35
Her passer én sygeplejerske på byens hospital	38
Norsk forsøg på at få handicappede i arbejde: Altruisme, branding eller god forretning?	41
Nordisk velfærdsløsning stadig på skitseniveau	44
Nordens vefærd hviler på danske skuldre	46
Træg dansk velfærdseksport kan løftes - men vejen er lang	48

FORORD

fra Altinget

Velfærd i de nordiske lande

Der er langt fra København til Reykjavik. Og ikke kun i geografisk forstand, men også i den måde, som politikerne og de kommunale forvaltninger løser velfærdsopgaverne på.

Alligevel er der en række fællesnævner, som samler ikke bare Danmark og Island, men alle fem nordiske lande.

Det gælder især på det sociale og sundhedsfaglige område, hvor udsigten til flere ældre og færre hænder i plejesektoren tvinger kommunerne til at tænke nyt, hvis de ældre borgere i fremtiden skal kunne gå en værdig alderdom i møde.

Et svar på de udfordringer er det, som vi i Danmark kalder velfærdsteknologi. Men der er stor forskel på, hvordan man griber opgaven an i henholdsvis Danmark, Sverige, Norge, Finland og Island.

Mens nogle kommuner allerede er kommet et godt stykke vej med at teste og implementere ny teknologi til eksempelvis rengøring af private hjem samt hjælp til personlig pleje, mangler man andre steder endnu at beslutte sig for, om man overhovedet synes, at det er en god idé at lade nye hjælpemidler erstatte traditionelle plejeopgaver.

Netop det er baggrunden for, at Nordens Velfærdscenter sidste år lancerede projektet Connect, som skal samle de bedste erfaringer fra 10 nordiske kommuner.

Altinget har med afsæt i Nordens Velfærdscenters projekt brugt det sidste år på at dykke ned i de specifikke udfordringer, som de enkelte lande og kommuner står over for.

Her lader vi de fagligt ansvarlige dele ud af gode råd og anbefalinger. Men søger også en række af de ildsjæle, som udvikler de teknologiske løsninger, som måske bliver hverdag i manges hjem om 5-10 år.

Til sidst flyver vi op i helikopteren og undersøger, hvor langt aktørerne så rent faktisk er kommet med arbejdet. Hvor meget der er snak, og hvor meget der er handling.

Desværre har det ikke været muligt at medtage samtlige artikler i nærværende magasin. Resten af artiklerne kan til enhver tid læses på <http://www.altinget.dk/velfaerdsteknologi>

God læselyst

Rasmus Nielsen
Chefredaktør

Det nordiske samarbejde

Nordens Velfærdscenter er meget glade for at være en del af denne publikation, som giver os mulighed for at styrke interessen for det nordiske arbejde med velfærdsteknologi.

Publikationen, som er centreret om det fælles nordiske projekt Connect, giver et godt indblik i, hvordan vi i de respektive nordiske lande deler både ambitioner og grundlæggende problemstillinger, når det kommer til arbejdet med at introducere velfærdsteknologi.

Projektet er født ud fra en grundlæggende tanke om at skabe et større nordisk fællesskab om arbejdet med velfærdsteknologi. Selv om dette kan lyde filosofisk, er Connect centreret omkring nogle meget konkrete og ambitiøse målsætninger.

Baseret på forståelsen af, at vi på tværs af grænserne deler ensartede udfordringer, søger Connect at imødegå nogle af disse ved etableringen af en fælles nordisk værktøjskasse baseret på kommunal "best practice". Det vil sige, at Connect identificerer, hvordan processen for arbejdet med velfærdsteknologi ser ud, og laver en komplet værktøjskasse til hvert trin i denne proces. Det er vores håb, at projektet er med til at lette arbejdet med velfærdsteknologi i de nordiske kommuner. Der findes cirka 1.200 kommuner i Norden, hvoraf rigtig mange endnu ikke er påbegyndt arbejdet med teknologi.

Let adgang til "best practice" vil lette indgangen til dette arbejde og mindske det umiddelbare ressourceforbrug. På samme måde kan adgang til viden og erfaringer om hele processen i arbejdet med velfærdsteknologi gøre flere opmærksom på kompleksiteten i arbejdet med at introducere velfærdsteknologi. Connect vil gerne bidrage til at indsatsen med velfærdsteknologi i højere grad forankres i den kommunale organisation og dagligdag. Dette er et kardinalpunkt, hvis vi skal undgå den hyppige "projektsyge" og maksimere chancen for, at kommunernes indsats resulterer i flere implementerede løsninger. Nordens Velfærdscenter håber, at I vil lade jer inspirere af artiklerne fra de nordiske kommuner.

Rigtig god læselyst.

Ewa Persson Göransson
Direktør, Nordens Velfærdscenter

Frisk luft fra Obama får Thomas til at føle sig normal

Et stemmestyringsanlæg opkaldt efter den amerikanske præsident Barack Obama er en af de ting, der kan gøre den 33-årige spastiker Thomas Bøgelund glad. Måske giver teknologien ikke lige så mange penge i kassen som resten af Odense Kommunes isenkram, men øget livskvalitet er heller ikke den værste sidegevinst..

Et udklip fra Fyens Stiftstidende er hæftet op på væggen i Thomas Bøgelunds lejlighed på Munkehatten i Odense. Her har den 33-årige spastiker boet de sidste 8 år af sit liv. Han drømmer om et liv med større personlig frihed. Et liv væk fra bostedet. En hverdag sammen med kæresten Vickie fra Jyllinge, der ligesom ham selv er stærkt hæmmet i sine bevægelsesmønstre, og derfor har brug for hjælp en stor del af døgnets timer.

"Det er ingen hemmelighed, at jeg ikke bryder mig om at bo her," siger han og fortæller om planerne om, at han og kæresten skal giftes næste år.

Men først er der lige det praktiske. Det er ikke nemt at pleje et forhold på tværs af Storebælt, når timerne afsat til personalets rejseaktivitet kun rækker til et besøg om måneden. Og

det er slet ikke nemt at gaffe en plads på et døgnbemandet bosted i en anden kommune. Derfor er Thomas og Vickie tvunget til at pleje hovedparten af forholdet over Skype.

Måske Thomas - som helst vil kaldes ved sit mellemnavn Nicolai - i stunder som disse skæver en ekstra gang til på avisudklippet på væggen. I efteråret 2014 fik han besøg af sit liberale forbillede - statsminister Lars Løkke Rasmussen (V) - som var rejst til Odense for at inspicere udvalget af teknologiske hjælpemidler.

Til trods for Thomas' svære handicap, som siden barndommen har bundet ham til kørestolen, har han en ambition om at være fuldstændig selvhjulpne. Et skridt nærmere den retning kom han, da han fik udstyret lejligheden med et avanceret stemmestyringsanlæg til en værdi af 300.000 kroner.

Frihed får Thomas til at føle sig normal

Anlægget lyster navnet "Obama" - en alt andet end subtil kommentar til Thomas' anstrengte forhold til den amerikanske præsident Barack Obamas socialdemokratiske tendenser - og i øvrigt en oplysning, som morede Lars Løkke Rasmussen kosteligt, da han sank ned i sofaen i den teknologimættede lejlighed. →

→ Thomas giver en hurtig opvisning af teknologiens evner:

“Obama, åbn altandøren,” siger han.

Og sekundet efter lyder svaret “skal ske” efterfulgt af en motor, som automatisk åbner døren ud til det fri.

Nu skal Obama holde døren: “Det ordner jeg,” svarer computeren i et næsten påtaget belevent toneleje.

Et par minutter går med trivialiteter som at tænde fjernsynet og skifte til kanal 35, før Thomas til sidst får Obama til at køre bøjlestangen ud med det resultat, at rehabiliteringsleder på Munkehatten Christian Juul Hansen bruger de næste fem minutter på at rydde op i tøjskabet.

Gæster er valfarvet hele vejen fra Japan, USA og Sydkorea for at se Obama og resten af Thomas’ isenkram i aktion. Han nyder opmærksomheden knyttet til de mange besøg.

“Jeg er den eneste af beboerne, som kan tale fire sprog,” siger han som forklaring på, hvorfor han er særligt velegnet til fremvisning af de teknologiske fremskridt.

Men den største glæde ved de nye muligheder nyder han i stilhed.

“Jeg sætter mest pris på evnen til selv at kunne åbne vinduet. De andre beboere skal sidde og vente i fem minutter, hvis de føler, at de er ved at dø af varme. Jeg kan selv åbne vinduet. Og det giver mig en fornemmelse af at være en lille smule mere normal,” siger han.

Spiserobot faldt igennem testen

I mellemtiden er Christian Juul Hansen blevet færdig med at samle tøj op fra gulvet, og vi trasker tilbage ad gangen til hans kontor på Munkehatten. Her har han samlet et udpluk af de teknologier, som man de seneste år har testet på bostedet.

Munkehatten er Odense Kommunes eneste bosted for svært handicappede,

de, som ikke er i stand til at klare sig selv. Fysisk er beboerne mellem 18 og 70 år, men ganske få er som Thomas mentalt alderssvarende, og flere er ikke mere udviklet end et spædbarn. Det skaber et enormt spænd i de løsninger, som personalet kan tage i brug for at gøre livet så behageligt for beboerne som muligt.

Et eksempel på en teknologi, som faldt helt igennem, er den svenske spiserobot Bestic, som Altinget tidligere har besøgt og beskrevet.

“Det store problem med Bestic er, at den er udviklet af en person, som tidligere har været i fuldt vigør, men så senere har mistet bevægelseevnen. Men vores beboere er født i deres handicappede krop. Og derfor kender de ikke til betydningen af at spise selv,” forklarer rehabiliteringslederen.

Desuden stiller spiserobotten betydelige krav til personens motorik. Eksempelvis skal man være i stand til at holde hovedet stille i løbet af et helt måltid.

“Det giver ikke nogen mening, hvis man først skal forklare en person værdien af en ny teknologi. Det skal helst give sig selv,” siger Christian Juul Hansen.

Livskvalitet som sidegevinst

Andre teknologier har til gengæld overrasket ham: Han husker stadig den morgen, da en beboer havde fået fuld glæde af en ny mekanisk seng, som er i stand til at omdanne sig til en stol.

“Gennem flere år havde vi vænnet os til, at han hver morgen skulle hjælpes ud af sengen med sejl og lift. Men så en morgen, da personalet kom, var han selv kommet ud af sengen og havde taget kørestolen ud i badet. Der tog han godt nok fusen på os,” smiler Christian Juul Hansen.

Munkehatten er med sine 45 beboere udpeget til teknologisk teststed af Odense Kommune. Og selv om han som ansvarlig for testarbejdet natur-

ligt leder efter effektiviseringspotentialer, mener han, at retorikken i en periode har været kørt af sporet.

“Jeg er modstander af, at alt skal gøres op i tid. Hvis det hele handler om, at man kan spare minutter nok sammen til, at man kan fyre halvanden medarbejder, så glemmer man parametre som glæde og livskvalitet,” siger han og fortsætter:

“Derfor er jeg glad for, at der på det seneste er kommet en større forståelse af, at alt ikke kan gøres op i kroner og øre. Det lyder mærkeligt, at sidegevinsten er livskvalitet, men det kan være, at det er sådan, at det skal være.”

Projekter skal give penge i kassen

Da tidligere rådmænd i Odense Kommune Jane Jegind (V) i foråret 2013 gik ud med budskabet om, at velfærdsteknologi skal bidrage aktivt til bundlinjen, så mange det som et opgør med den traditionelt mere forsigtige tilgang til området. Men ældre- og handicaprådmænd, som i dag er skiftet ud med Per Berga Rasmussen fra Enhedslisten, krævede, at de nye investeringer skulle give penge i kassen.

Året efter udmøntede ambitionerne sig i et nyt tværgående center for velfærdsteknologi, som ledes af Morten Hoff. Bevæbnet med sandwich, juice og drømmekage viser centerchefen rundt i lokalerne i forstaden Dalum. Hans stab på syv faste medarbejdere adskiller sig fra den typiske kommunale struktur ved, at den løbende suppleres af nye ansigter afhængigt af, hvilket området man aktuelt er beskæftiget med.

To dage om ugen møder seks personer fra byens forvaltninger ind for at udvikle nye løsninger.

“Nu skal vi til at kigge på teletolking, og så vil det være nogle helt nye ansigter, som vi skal arbejde sammen med,” siger han og fortsætter:

“Det giver os den fordel, at vi kan tænke på tværs af traditionelle for-

valtningsskel og derfor sætte ind der, hvor behovet er størst.”

Afgørende for en teknologis evne til at give kroner i kassen er, at dens effekt bliver grundigt dokumenteret. Et område, der volder kommunerne store problemer, fordi det kræver, at man skal se ud over den indsats, som særligt dedikerede ansatte ofte lægger i arbejdet.

“Det er en svær balancegang. Det er ikke vores opgave at levere forskning, men samtidig er det heller ikke nok at sige, at indkøb af robotstøvsugere til daginstitutionerne formentlig

» De andre beboere skal sidde og vente i fem minutter, hvis de føler, at de er ved at dø af varme. Jeg kan selv åbne vinduet. Og det giver mig en fornemmelse af at være en lille smule mere normal. «

*Thomas Bøgelund
Beboer, Munkehatten*

vil kunne spare en medarbejder. Her skal det måles helt ned i forhold til de enkelte arbejds gange,” siger han og skæver til udvalget af selvkørende støvsugere, der er parkeret i den ene ende af mødelokalet.

Et andet princip for arbejdet er ifølge Morten Hoff kun at gå ind i projekter, som kan føre til implementering af konkrete løsninger.

“Blandt andet har vi i en periode ikke haft fokus på EU-projekter, fordi det i for høj grad handler om vidensopbygning. Det er et arbejde, som forskerne må tage sig af. Løsningerne skal meget gerne kunne inddrages i den almindelige drift, og derfor kigger vi også kun på løsninger, som er rentable inden for en periode på tre til fem år. Efter fem år er de fleste teknologier alligevel forældede,” siger han.

Bedre og billigere

Mens Jane Jegind stod i spidsen for det politiske arbejde, var forvaltningsdirektør Helene Bækmark bannerfører på det administrative område.

Et synspunkt, som hun har fremført i debatten om ny teknologi, er, at tanken ikke er, at man skal have en relation til sin kommune, og at personlige relationer i stedet skal findes blandt venner og familie.

Helene Bækmark forsvarer, hvad nogle måske ville kalde en hård retorik, med, at man som topembedsmand kan vælge at gå to veje.

Byrådet i Odense traf for tre år siden en beslutning om, at ældre- og handicapforvaltningen fra 2013-2015 skulle reducere budgetterne med 45 millioner kroner som følge af investeringer i ny teknologi. Et ambitiøst mål, som også kun næsten er blevet opfyldt, forklarer Helene Bækmark.

“Vi havner på 37 millioner, som er nået ved hjælp af en bred vifte af teknologier,” siger hun.

Her kan ledelsen ikke selv

Listen over tiltag, som Odense har sat i gang for at få skubbet løsningerne fra projektbasis og ud til brugerne, er lang. Blandt andet har man uddannet cirka 100 velfærdsteknologiske “ambassadører”, som skal sikre, at redskaberne får fodfæste i forvaltningerne og ude på de enkelte arbejdspladser.

Og står det til Helene Bækmark, er det den vej, man skal gå videre ad.

“Vi er blevet klogere på, hvor svært det faktisk er at føre teknologierne ud i livet. Normalt kan man lykkes med at implementere en lang række løsninger blot ved at gå gennem ledelsessystemet. Men det dur ikke med velfærdsteknologien. Her kan man næsten sige, at succesen i implementeringen er ligefrem proportional med antallet af medarbejdere, som har været involveret undervejs,” siger hun.

Det handler altså om at få medarbejderne med ombord så tidligt i processen som muligt. Og vel at mærke på en måde, så de ikke frygter, at den teknologi, som de er med til at indføre, ender med at koste dem jobbet.

“Det er korrekt, at hovedparten af investeringerne i teknologi betaler sig hjem, ved at vi løbende reducerer antallet af medarbejdere. Her er det bare afgørende at huske på, at det ikke behøver at ske gennem fyringer, men at man ved god planlægning kan nøjes med at gøre brug af den naturlige afgang.” ■

»Jetter« skal lære aarhusianerne at få gavn af teknologien

Et behårdt fokus på økonomiske gevinster i Aarhus blevet afløst af en forståelse for, at det vigtigste er, at ny teknologi kommer borgerne til gavn. Her kommer folk som sosu-assistent Jette Hejlskov ind i billedet.

Jette Hejlskov er med egne ord typen, der ikke kan lade være med at involvere sig i alt, hvad hun kommer i nærheden af.

Og når den 39-årige sosu-assistent samtidig er "vild med teknologi", er det ikke så mærkeligt, at hun de sidste to år har haft ansvar for at hjælpe kollegerne på plejecentret Solbjerg i Aarhus med at holde styr på de teknologiske hjælpemidler.

Der er nok at tage af: Automatiske gardiner, intelligente toiletter, robotstøvsugere og en tohjulet telebesøgsven er bare nogle af de teknologier, som er installeret i plejecentrets 39 lejligheder. Desuden er beboerne og personalet alle udstyret med tablets, som gør dem i stand til at kommunikere med hinanden og omverdenen.

Det er Jettes Hejlskovs opgave at undervise nyt personale i bedst at integrere hjælpemidlerne i hverdagen. Og så er det også hende, man ringer efter, hvis der er noget, der er gået i stykker.

"Tidligere i dag bad plejecenterlederen mig om at lave en beskrivelse af, hvordan man trækker de elektroniske lamelvinduer for. Her skal man eksempelvis vide, at knappen skal holdes inde meget længere, end man tror," siger hun.

Ny teknologi er til for at blive afprøvet

Jette Hejlskov har arbejdet som sosu-assistent i 20 år. Heraf de sidste fem år i Aarhus Kommune. Før hun kom til Solbjerg, var hun på plejecentret i Tranbjerg. Her var personalets aldersgennemsnit noget højere, og loftslifte var det eneste avancerede hjælpemiddel, man benyttede sig af.

"Der blev hurtigt skabt en stemning af, at ny teknologi kun handlede om besparelser, og at det ikke var til gavn for borgerne. Men på Solbjerg er vi et yngre team. Det er en forståelse af, at ny teknologi er til for at blive afprøvet, og at man ikke siger nej," forklarer hun.

Hun er heller ikke i tvivl om, at teknologien er til gavn for borgerne.

"Vi havde en ældre dame på Tranbjerg, som ikke selv kunne tørre sig og dermed var afhængig af hjælp. En lignende situation opstod på Solbjerg, men her gav vi hende et toilet med automatisk skylle- og tørrefunktion, og så kunne hun klare det selv."

Tilsvarende mener Jette Hejlskov, at det at udstyre de ældre med tablets ikke er en måde at passivere, men derimod at aktivere dem på.

"Alle damerne er helt vilde med det. Og det betyder, at de i stedet for at

sidde og stirre ind i fjernsynet nu har langt mere kontakt med hinanden. De bevæger sig mere rundt i huset, og det er med til at skabe et stærkere sammenhold - også med personalet."

Forklar at teknologi er til for borgernes skyld

Jette Hejlskov er så stor en succes, at Aarhus Kommune har rekrutteret et hold af "jetter". Louise Koppel, som er implementeringsassistent i Center for Frihedsteknologi, forklarer, at man aktuelt har godt 10 personer beskæftiget med at lære plejepersonalet at drage fordel af de nye hjælpemidler.

"Teknologien bliver rullet ud i så hastig fart, at man har brug for en primus motor," siger hun.

Af byens 52 plejeboligheder er de 10 fuldt udstyret med velfærdsteknologi. De første plejeboliger blev opdrageret i 2010, og siden er resten fulgt efter. Louise Koppels opgave er at sikre sig, at de nye teknologier faktisk også anvendes efter hensigten.

"Nogle borgere tror, at man kan trække manuelt i gardinerne, men faktisk ødelægger det automatikken. Og så har vi lært, at toiletterne skal udstyres med en enkelt knap i stedet for avancerede fjernbetjeninger, som er alt for besværlige at betjene," siger hun.

Men det drejer sig ikke kun om teknologi. En stor del af opgaven er også at forklare de ansatte, at redskaberne er til for borgerne og personalets skyld - og ikke blot som en genvej til økonomiske besparelser.

"Man siger, at 10 procent handler om

teknologi, mens de sidste 90 procent handler om evnen til at anvende teknologien. Men det er mere kompliceret end som så," forklarer Susanne Riser, som er ansvarlig for efteruddannelse af kommunens plejepersonale.

"Det er blevet tydeligt for os, hvor vigtig en rolle lederne spiller. Teoretisk set har vi hele tiden vidst det, men i løbet af 2012 fulgte vi op på de plejeenheder, som havde fået installeret velfærdsteknologi. Og det var en øjenåbner for os, at det har så stor betydning, at personalet føler, at de har ledelsen i ryggen," siger hun.

Toiletter anvendt som almindelige toiletter

Eksemplet, som hun støtter sig til, er de berømte intelligente toiletter, som Aarhus har været bannerfører for at installere hos borgerne. Problemet var bare, at toiletterne i mange tilfælde blev anvendt som helt almindelige toiletter, fordi borgerne ikke var blevet sat ind i, hvordan de skulle betjene dem.

"Pointen er, at når personalet er tryk ved én type løsninger, så skal der stærke argumenter til for at ændre på arbejdsgangene," siger Susanne Riser.

Løsningen blev derfor et storstilet kompetenceløft, som hidtil har trukket cirka 500 medarbejdere gennem et efteruddannelsesforløb. Fokus har ikke kun været på det tekniske, men i høj grad også tankerne bag.

"Jeg vil anslå, at 60 procent af medarbejderne i dag kan se fordelene ved velfærdsteknologi. Det er også et udtryk for, at der stadig hersker en bred skepsis, og meget af den handler om, at man frygter, at man går imod borgernes bedste. Man tror, at borgerne helst vil have opgaverne løst på den gamle måde, og samtidig er man bange for, at teknologien på sigt vil føre til massefyringer i ældreplejen," siger Susanne Riser.

At man som ansat i Aarhus Kommune kunne få den tanke, er måske ikke

så mærkeligt. Da Altinget med en stribe artikler i 2013 beskrev kommunens tanker, udtalte Ivan Kjær Lauridsen, som leder arbejdet med velfærdsteknologi, eksempelvis, at der "ikke er stærkt nok fokus på besparelser", og at man skal "undlade at puste de sundhedsprofessionelles faglighed op".

Gået fra økonomi til kvalitet

Meget har dog ændret sig på to år. Hvor Aarhus - som i tilfældet med toiletterne - tidligere var optaget af at jage minutter, som i tilstrækkelige

skam. Bare ikke helt i samme udstrækning.

"Man kan sige, at udviklingen er sket, som følge af at vi sidste år blev flyttet fra økonomiafdelingen til afdelingen for strategi og udvikling. Det var også i den forbindelse, at vi skiftede navn fra Center for Velfærdsteknologi til Center for Frihedsteknologi," forklarer Inger Kirk Jordansen.

Nu taler vi ikke minutter, men år. Resultatet er et center, som ifølge eget udsagn både tænker mere strategisk og langsigtet, og som også lægger mere vægt på frihed for borgere og ansatte.

"Vi har fundet ud af, at besparelserne skal opnås ved at tænke i større indsatser. Grundlæggende handler det om at holde borgerne væk fra den offentlige sektor så længe som muligt. Folk ønsker jo at klare sig selv. Det betyder, at vi i stedet for at gå samtlige tilbud

igennem med et stopur nu har som mål, at borgeren først skal tilbydes personlig og praktisk hjælp, når alle andre muligheder er udtømt," siger hun.

En måde at bevare borgernes selvstændighed på er ved at gøre dem i stand til at håndtere flest mulige udfordringer selv. Eksempelvis findes der ifølge Inger Kirk Jordansen at hav af apps, som kan gøre folk mere selvhjulpne, men som trods deres almen tilgængelighed er hemmelige for mange personer.

"Derfor afholder vi nu hver uge en app-cafe, hvor folk kan møde op og få rådgivning om relevante apps og nogle af de funktioner, som allerede er tilgængelige for de fleste på deres mobiltelefoner og tablets. Det drejer sig om noget så simpelt som forstørrelsesfunktioner, men også andre redskaber, som kan være til gavn for mennesker med forskellige former for funktionsnedsættelse," siger hun og fortsætter:

"Og her taler vi ikke om at spare tre minutter, men måske et helt år." ■

» Alle damerne er helt vilde med det. Og det betyder, at de i stedet for at sidde og stirre ind i fjernsynet nu har langt mere kontakt med hinanden. «

Jette Hejlskov
Sosu-assistent, Aarhus Kommune

mængder kunne blive til timer og siden årsværk og millioner, har man nu erkendt, at sådan kan man ikke blive ved.

Toiletterne blev vurderet til at kunne skaffe 8,5 millioner kroner hjem årligt. Besparelser, som ifølge chefkonsulent Inger Kirk Jordansen allerede er høstet. Problemet er bare, at der ikke er nok af den type løsninger.

Jo, måske en tilsvarende vaskeløsning, hvor borgeren med teknologisk bistand kunne blive vasket og tørret, kunne skaffe gevinster på bundlinjen. Og måske en fuld implementering af elektroniske låsesystemer ville kunne det samme.

"Men der er ikke mange af den slags løsninger. Og så står vi tilbage med værktøjer som spiserobotten, hvor det er få spredte brugere, der har gavn af den. Her er det ikke økonomien, men derimod den forøgede livskvalitet, der skal forsvare investeringen," siger chefkonsulenten.

Hun forklarer, at skiftet i fokus ikke er det samme, som at man ikke længere tænker i økonomi. Det gør man

På besøg i pænhedens højborg

Altingets reportageserie om nordiske kommuners arbejde med velfærdsteknologi er nået til Västerås. En gammel ingeniørby 100 kilometer nordvest for Stockholm, som forsøger at fokusere indsatsen i et land, der er præget af spredt fægtning - og en udpræget frygt for at skræmme borgerne væk.

Efter en måneds forgæves kamp mod, hvad der skulle udvikle sig til Sveriges største skovbrand nogensinde, synes folk lettede over, at himlen mandag morgen i begyndelsen af august endelig har åbnet sig over Västerås.

Byen, som er placeret små 100 kilometer nordvest for Stockholm, har gennem den sidste uges tid følt som en regulær sauna. Temperaturer op mod 35 grader og en konstant duft af glødende træ, som i begyndelsen pirrer, men snart pakker sanserne ind i kvalm bedøvelse.

Måske derfor virker Sandra Kleve-land så glad, da hun trodser den silende regn foran rådhuset for at byde mig velkommen i sin mudrede Ford Mondeo. Turen går til et plejecenter i udkanten af byen. Her skal projektlederen mødes med assistent Patrik Vennelöv, som er ansvarlig for driften af en række teknologiske redskaber.

Patrik tager imod i et lokale, der meget godt afspejler den bevågenhed, som velfærdsteknologi nyder i det svenske samfund. Pc'er klasket op på rad og række mod nøgne vægge, men så, på

skærmen foran Patrik, en besked, der fortæller os, at vi alligevel ikke er havnet i plejecentrets serverrum.

"Hej Bertil! Här kommer morgondagens tider," står der - efterfulgt af information om, hvornår Bertil kan forvente at få besøg af hjemmeplejen.

Bertil er én ud af syv personer i Västerås Kommune, der modtager beskeder fra ældreplejen gennem en særlig boks, som sættes til fjernsynet. Boksen, der har fået navnet Ippi, bruges af kommunen til at give besked om ældreplejens gøren og laden.

"Det giver stor tryghed, at man som borger ved, hvem der kommer hjem til én, og hvornår," forklarer Patrik Vennelöv.

Fokus på fire konkrete teknologier I Sverige har man i modsætning til i Danmark ikke formuleret en egentlig strategi for arbejdet med velfærdsteknologi. Det betyder, at det i høj grad er op til kommunerne selv at sætte initiativer i verden. Hovedparten af disse er finansieret af statslige midler. Og på mange måder ikke fjernt fra den måde, som ABT-fonden

» Politikerne er positive, men frygter stadig, at borgerne føler, at valget bliver lagt dem for meget i munden. «

Eva Sahlén
Socialdirektør, Västerås Kommune

tidligere gav penge til en række danske projekter.

Problemet med denne fremgangsmåde er, at mange projekter aldrig forlader pilotstadiet, fordi de ikke er tænkt ordentligt ind i resten af organisationens arbejde. Det førte til, at Västerås i efteråret 2012 som den første svenske kommune besluttede at gå mere strategisk til værks. Man udvalgte fire tjenesteydelser, som man vurderede havde størst potentiale. Desuden påbegyndte man en storstilet efteruddannelse af plejepersonalet.

Resultatet ser man blandt andet på plejecentret i bydelen Malmaberg. Her fortæller Sandra og Patrik engageret om tilbuddene til borgerne, som udover Ippi rummer følgende:

Arctic Touch: En forvokset tablet, der gør borgeren i stand til at kommunikere via video med plejepersonale, familie og venner.

Nattfrid: Et natkamera, der sørger for, at borgeren ikke rejser sig og forlader seng og hus midt om natten. Giraff: Fungerer ligesom tabletten - dog med den forskel, at den har hjul og derfor kan bevæge sig rundt i borgerens hjem.

I løbet af det sidste godt halve år har 30 borgere takket ja til at få installeret natkamera i hjemmet, mens cirka halvdelen kommunikerer med kommunen via tablets.

"Hidtil har vi kun haft positive erfaringer med hjælpemidlerne. Hvor en kunde tidligere fik seks besøg om dagen, kan vi nu klare to besøg via Arctic Touch. Faktisk oplever kunden, at personalet har mere tid til at snakke,

når man ikke også skal bruge tid på at komme ind og ud af døren," siger Patrik Vennelöv.

Målsætningen er, at 75 borgere ved udgangen af 2014 skal have installeret et natkamera. Og når 2015 bliver til 2016, håber man på 300 brugere.

"Lige nu er den største udfordring at udbrede borgernes kendskab til teknologierne. Bedst ville det være, hvis vi kunne få nogle artikler i lokalaviserne, men det er svært at gøre dem interesserede i emnet," forklarer Sandra Kleve-land.

Dog trøster hun sig ved, at projektet i modsætning til tidligere ikke har nogen udløbsdato, og at hele arbejdet derfor heller ikke risikerer at falde til jorden, hvis ikke man har opfyldt en bestemt kvote til en given dato.

En svensk Margrethe Vestager Men hvad er årsagen til, at det er Västerås, og ikke en af Sveriges 289 øvrige kommuner, der lige nu går forrest i arbejdet med velfærdsteknologi?

Tilbage på rådhuset ikke langt fra havnen med adgang til Sveriges tredje største sø, Mälaren, sætter socialdirektør Eva Sahlén sig til rette ved mødebordet. Eva Sahlén, der både i højde, drojde og gestik vækker minder om den tidligere radikale leder Margrethe Vestager, betragtes som en af landets førende fortalere for brugen af velfærdsteknologi.

"Jeg tror ikke, at vi har valgt at være foregangskommune. Det er bare blevet sådan," siger hun.

Arbejdet begyndte tilbage i 2006, hvor man forsøgte sig med at give it-assistance til pårørende til demente.

Det skaffede kommunen en række nysgerrige projektledere, som efterfølgende har fulgt den teknologiske udvikling tæt.

Desuden skal man huske på, at Västerås er en ingeniørby, forklarer Eva Sahlén. Byen er hjemsted for en af verdens største ingeniørvirksomheder - AAB - med 145.000 ansatte på verdensplan. Man uddanner et hav af teknisk stærke kandidater på byens universitet. Heraf finder en del arbejde i den underskov af små ingeniørvirksomheder, der hjælpes på vej af netværk som Science Park og Robotdalen.

"Det betyder også meget, at mange af politikerne i byrådet har en ingeniørfaglig baggrund. Mens politikerne andre steder i landet kan være teknologiske skeptiske, er mit indtryk, at vores politikere er helt med på noderne og synes, at det er spændende at afprøve nye teknologier, som kan være til gavn for borgerne," siger hun.

Natkamera kan få teknologien på landkortet

En tredje afgørende faktor for Västerås' position er, at man i 2012 blev belønnet med 40 millioner svenske kroner i præstationsbidrag fra staten for at være den kommune i landet, som bedst opfyldte en række registreringskrav på ældreområdet.

"Her besluttede vi, at de 40 millioner udelukkende skulle bruges til at teste og udvikle nye velfærdsteknologiske løsninger," siger hun.

En hær på cirka 10 projektledere har derfor brugt de sidste par år på at gå en lang række teknologier efter med henblik på, hvilke redskaber der bedst kunne indgå i ældreplejens →

»Er jeg en gal videnskabsmand?«

→ hverdag. Man enedes så om at satse på de fire førnævnte teknologier.

Men især et enkelt redskab, natkameraet, har ifølge socialdirektøren potentiale til at blive løsningen, der for alvor sætter velfærdsteknologien på landkortet.

Borgere, som bor i eget hjem, men af forskellige årsager vurderes at kunne være til fare for sig selv, får i dag tilsyn af en kommunal medarbejder, som en eller flere gange i nattens løb låser sig ind i boligen og tjekker, at vedkommende stadig sover sødt i sin seng.

Og det er måske ikke det helt store problem i en by som Västerås med over 100.000 indbyggere. Men så snart man bevæger sig længere ud på landet, eller som geografien er skruet sammen i Sverige - mod nord - kan man sagtens opleve, at en hjemmeplejer skal køre 40 kilometer ud til en øde hytte i skoven for at tjekke til en borger.

"Natkameraet er så afgjort et godt redskab til at opnå effektiviseringsgevinster. Men grunden til, at vi også oplever, at det er vores mest efterspurgte løsning, er, at de færreste bryder sig om at få besøg midt om natten. Nu kan man med kameraet i løbet af få sekunder sikre sig, at personen stadig ligger i sengen," siger hun.

Politikere vil ikke forhaste sig. Og så skulle man jo mene, at banen var ryddet for et svensk storskala-projekt, som senere kunne omsættes til en egentlig national udrulning. Men nej.

"Jeg ved, at man i Danmark har et meget tydeligt økonomisk perspektiv på arbejdet med velfærdsteknologi. Og det er ét perspektiv, man kan vælge at arbejde ud fra. Men i Sverige

har vi fokus på borgerens selvstændighed. Det er det kriterium, der er afgørende for, hvad vi giver os i kast med," pointerer Eva Sahlén.

Men når det er sagt, lægger socialdirektøren heller ikke skjul på, at det kunne være, at man i højere grad skulle forsøge at anlægge et økonomisk perspektiv på arbejdet. Til trods for, at man kom bedre gennem krisen, hænger pengene ikke på træerne i de svenske kommuner, og udsigten til medarbejdermangel i plejesektoren gør, at man ikke kan udskyde opgaven for evigt, erkender hun.

"Hidtil har det været sådan, at man som borger kunne vælge mellem to løsninger. Jeg tror dog, at det snart kan blive nødvendigt at sige, at natkameraet er det primære valg," siger hun og tilføjer:

"Men der er vi ikke endnu. Politikerne er positive, men frygter stadig, at borgerne føler, at valget bliver lagt dem for meget i munden. Desuden har vi set eksempler på kommuner, som gik for stærkt frem, og hvor hele projektet endte med at blive lagt i graven - blandt andet på grund af negativ medieomtale."

Fylder intet i valgkamp

Altså så hellere gå langsomt frem. Næste skridt i Västerås er, at man senere på efteråret skal tage stilling til en række konkrete teknologier. Herunder vaskerobotter og toiletter med automatisk skylle- og tørrefunktion.

Og så har man taget initiativ til i 2015 at afholde den første svenske konference om velfærdsteknologi med fokus specifikt på kommunernes behov. I en årrække har man fået besøg af nysgerrige delegationer fra det

lange land. Nu forsøger man så at sætte interessen i system.

Hvad skal der i dine øjne til, før teknologien løfter sig ud over projektstadiet?

"Det kræver politisk mod. Det kræver, at vi tør sige til borgerne, at vi tror på den nye teknologi. Og så kræver det, at vi kan få overbevist personalet om, at de ikke mister jobbet på grund af den nye teknologi, men at den i stedet gør det nemmere for dem at passe deres arbejde."

Kaster man et blik på den svenske valgkamp, som i disse uger går ind i sin slutfase, fylder debatten om nye hjælpemidler og besparelser i ældreplejen intet. Der er ifølge Eva Sahlén bred enighed om, at det at værne om de ældres rettigheder går forud for alt andet. Alligevel er hun fortrøstningsfuld ved, at billedet på sigt vil komme til at ændre sig.

"Da jeg for fem år siden holdt et oplæg for en stor gruppe chefkolleger i kommunen om velfærdsteknologi, var de fleste meget kritiske. 'Robotter, nej det kan vi ikke have noget at gøre med', sagde de, men så spurgte jeg, hvor mange af dem der skyper med deres børn i udlandet. Der gjorde rigtig mange, og så kunne de pludselig godt se, at det ikke var stort anderledes end at have en skærm derhjemme, som gjorde en i stand til at kommunikere med kommunen."

"Jeg tror, at det her bliver lige så naturligt, som det i dag er for os, at vi kan se fjernsyn på vores telefon, selv om man for 10 år siden havde svoret, at det aldrig skulle komme til at ske." ■

En af Europas førende spiserobotter, Bestic, er designet af den svenske pensionist Sten Hemmingsson, som udviklede robotten for at undgå at skulle mades af sin kone. Teknologi handler først og fremmest om at give mennesket autonomien tilbage, mener han.

Argumenterne for at tvangsfodre den stakkels samlebandsarbejder er så tunge, at fabrikssejeren end ikke overvejer at sige nej: forøget produktion, mindre spild samt afskaffelse af frokostpausen.

Og derfor finder Charlie Chaplin sig snart fastspændt til Bellows Feeding Machine, som den montrøse spiserobot i filmen Modern Times fra 1936 er benævnt. Fikseret ved samlebandet kan han passe sit arbejde, mens robotten skovler en festmenu bestående af suppe (en automatisk kølefunktion gør, at han ikke engang behøver at bruge energi på at puste på suppen), farsbrød, majscolbe og flødeskumskage i svælget på arbejderen.

Der er på alle måder langt fra 1930'ernes depressionshærgede amerikanske samlebandsfabrikker til Enebyberg 15 kilometer nord for Stockholm. Her tager 76-årige Sten Hemmingsson imod ved lågen til et lille rødt træhus, som er taget direkte ud af en Astrid Lindgren-roman.

Men som samtalen de næste timer skrider frem, står det klart, at ikke alt er så harmonisk, som klokkespillet fra metaluroen i forhaven antyder.

Da Sten Hemmingsson som 15-årig blev smittet med polio under den epidemi, som plagede Danmark og Sverige i begyndelsen af 1950'erne, døde

de han med alvorlige lammelser i armene. Efterveerne af lammelserne fortog sig aldrig helt, men Hemmingsson, der uddannede sig til civiløkonom i 1964, fik alligevel et langt og succesrigt arbejdsliv. Blandt andet som udsending for FN samt marketingsdirektør i den svenske shippingvirksomhed Kalmar Industries. Den sidste del af karrieren drev han et selvstændigt konsulentfirma.

Nej tak til at mades af konen

Pensioneringen bankede på tidligere end forventet, da polioen for cirka 10 år blussede op igen. Men denne gang var symptomerne alvorligere.

"Tidligere havde jeg haft skaderne under kontrol, men nu indså jeg, at det kun var et spørgsmål om tid, før jeg ikke selv ville være i stand til at spise. Mine arme, hænder og ryg blev svagere og svagere, og jeg havde svært ved at udføre simple opgaver. Min første tanke var derfor, at jeg blev nødt til at tænke fremadrettet," forklarer han fra havestolen på verandaen.

Mens det at spise er så naturlig en del af livet for hovedparten af os, at vi ville kunne indtage en bøf med bind for øjnene, fandt Sten Hemmingsson snart ud af, at lammelserne i armene gjorde det umuligt for ham at samle gafflen op og løfte den mod munden.

"Jeg ville ikke mades af min kone, så jeg undersøgte markedet for at se, hvad der fandtes af løsninger. Og svaret var, at der ikke var nogen, der havde opfundet en maskine, som opfyldte mine behov. Og så var der jo ikke andet for end selv at opfinde den," siger han.

Prototype bygget i traktorværksted

Problemet var, at selv om han gennem 40 år havde været med til at udvikle og sælge industrielle løsninger, så var han ikke ingeniør. Han var ikke vant til at svejse produkterne sammen. Robotteknologi var på ingen måde hans fagområde, og det gjorde ikke udfordringen mindre, at han hænder havde stadig sværere ved at parere ordre. Han havde med andre ord brug for en partner.

"Det flaskede sig sådan, at en pige fra Chalmers Universitet i Gøteborg på samme tidspunkt ledte efter et emne til sin hovedopgave. Løsningen blev derfor, at hun byggede robotten efter de tegninger, som jeg havde i hovedet. Jeg kan huske, at hun byggede den første prototype i sin fars traktorværksted, og den så også sådan ud," siger han og griner.

Pigen, som Sten Hemmingsson taler om, er Ann-Louise Lindborg, som i dag er udviklings- og produktchef i Bestic. I alt gik der syv år fra →

» Jeg har ikke lyst til at tænke på, hvad de næste skridt bliver...

→ arbejdet med den første prototype gik i gang i 2004 og frem til, at makkerparret i 2011 stod med et produkt, som de var tilfredse med.

“Når man går i gang med at udvikle et produkt, ved man aldrig, hvor lang tid det tager at nå frem til slutproduktet. Jeg havde dog besluttet mig for, at maskinen var god nok, når jeg selv havde lyst til at bruge den.”

Betød det så, at du kunne spise selv helt frem til 2011?

“Nej, jeg måtte mades af min kone det første stykke tid.”

Tvangsfodrer ikke på plejecentrene

Og det bringer os tilbage til Charlie Chaplin og scenen fra Modern Times. I nu tre år har Sten Hemmingsson følt friheden ved selv at kunne bestemme over sine måltider. Genskabt fornemmelsen af at være et voksent menneske, som selv tager varer på sine basale behov. Og i det omfang, at han er sulten, så kan han sætte sig ned og spise. Og derfor irriterer det ham grænseløst, at mange mennesker stadig har et indtryk af, at spiserobotter som hans egen Bestic ikke har udviklet sig siden monstrummet fra Chaplins stumfilmsklassiker.

“Det er nemt at få et indtryk af, at alle de ældre sidder rundt omkring på plejehjemmene og bliver tvangsfodret på samme måde. Men det er altså det stik modsatte af, hvad Bestic går ud på,” siger han og fortsætter:

“Jeg bryder mig i det hele taget ikke om ordet “robot”. Det signalerer, at den går ind og overtager kontrollen fra individet. Faktisk forholder det sig lige omvendt. Bestic øger autonomien og integriteten, og især integritet er for mig afgørende. Alligevel bliver det

eksempelvis i debatten i Danmark fremstillet som en kold løsning, der bruges som billig erstatning for menneskelig kontakt.”

Du taler altså om autonomi, og de taler om ...

“... at blive tvangsfodret.”

Hvordan opstår den misforståelse?
“Bestic er en maskine. Her starter den.”

Hvis vi ikke må kalde den for en spiserobot, hvad skal vi så kalde den?
Bestic lyder jo som noget fra Ikea.

“Det er et hjælpemiddel, som kan kompensere for et menneskes manglende færdigheder. Ligesom en kørestol kan være til gavn for folk, der ikke kan gå, eller briller er en nyttig hjælp til folk med øjenproblemer.”

Det offentlige afgørende for økonomien

Jeg kan se på jeres hjemmeside, at I indtil videre kun har solgt 150 eksemplarer af Bestic. Hvordan kan det være, at I ikke har solgt 10.000?

“Der er millioner af mennesker, som har behov for hjælp til at spise. Det er jeg overbevist om.

Et af de store problemer med velfærdsteknologi er, at brugerne har meget svage stemmer. Nogen skal tale deres sag og forklare politikerne, at et produkt som Bestic gør en forskel.”

Tidligere i processen har Sten Hemmingsson samarbejdet med Västerås Kommune, som blandt andet er hjemsted for netværket Robotdalen. Men selv om kommunen kunne give en hånd med udviklingsarbejdet, har det ikke været muligt at bidrage til at få testet produktet i praksis. Bestic kategoriseres nemlig som et personligt hjælpemiddel, hvilket betyder, at det

er amterne og ikke kommunerne, der bærer det økonomiske ansvar.

Eva Sahlén, socialdirektør i Västerås Kommune, er ikke afvisende over for tanken om, at et plejecenter kunne indkøbe et antal spiserobotter, men til en pris af 45.000 svenske kroner stykket kræver det alligevel en pæn investering, og den slags penge har kommunerne bare ikke, forklarer hun.

Og uden den offentlige sektor til at tage sin del af slæbet er hjælpemiddelmarkedet bare rigtig svært at komme ind på, erkender Sten Hemmingsson. Han tror dog på, at firmaet i 2017 vil kunne sælge 500 eksemplarer årligt på markederne i Norden samt England, Frankrig og Holland.

De lave salgstal betyder også, at udviklingsarbejdet indtil videre har været en dyr fornøjelse for ham.

“Nogle bruger en halv million kroner om året på at sejle. Jeg har brugt et tilsvarende beløb på at udvikle Bestic. Jeg tror, at det er nødvendigt at have den trang for at få noget gjort. Man skal være villig til at møde modstand - både teknisk og økonomisk - hvis man skal nå nogle vegne. Det er ligesom at stå på ski: Hvis du er først i sporet, er det et helvedes hårdt arbejde.”

Holdningen ændrer sig langsomt

Modstand til trods ser Sten Hemmingsson dog også tegn på fremskridt.

“Holdningen ændrer sig ganske langsomt i befolkningen, men det kræver megen debat og diskussion at få folk til at forstå, at den her type apparat ikke er et overgreb på de ældre. Blandt andet var jeg tidligere på året i København for at lave en præsentation, og der blev jeg meget tilfreds, da jeg oplevede flere af tilhørerne få aha-oplevelser.”

...Jeg sover med en ventilator, som hjælper mig med at trække vejret om natten, men hvad så, når det ikke længere er nok. «

*Sten Hemmingsson
Ejer, Bestic*

styre den ved hjælp af et enkelt tryk på en fjernbetjening. Men jeg kunne godt tænke mig at give den mange flere funktioner. I dag har man en ske for enden af robotarmen, men hvordan bruger man den til at samle brød op fra en tallerken?

Det kunne også være rart, hvis man kunne skære sin egen bøf ud, men hvordan det ville se ud, aner jeg ikke,” siger han og griner.

Nogle gange drømmer han om at udvikle andre produkter, som kan hjælpe folk med at få autonomien tilbage. En elektrisk tandbørste for folk, som ikke kan finde ud af at betjene en almindelig elektrisk tandbørste, står højt på ønskesedlen. Eller måske en maskine, som kan hjælpe folk med selv at tage tøj på.

“Jeg er i den lykkelige situation, at jeg har min kone til at hjælpe mig. Og i den forstand er jeg privilegeret sammenlignet med folk, som skal have professionel hjælp til at komme i tøjet.”

Og det generer dig ikke at skulle have hjælp med tøjet?

“Godt spørgsmål. Det har jeg ikke fundet ud af, hvad jeg mener om endnu. Men igen er det et spørgsmål om integritet, og jeg er sikker på, at du får et andet svar, hvis du spørger en, der venter to timer på hjemmeplejen hver morgen.”

Men ikke alt kan kontrolleres

Så intet kan erstatte glæden ved personlige relationer?

“Nej, og det er et af de helt store problemer med velfærdsteknologi. Og det er derfor, at det er et kæmpe problem for samfundet, at hjemmeplejen i stadig stigende grad er blevet et lavstatusjob, som folk ikke har lyst til at udføre. Men det er jo en politisk diskussion.”

Men selv om Sten Hemmingsson kan identificere masser af problemer, som han ønsker at løse, kan han ikke komme uden om, at polioens greb om ham bliver strammere og strammere for hver dag, der går.

Noget kan løses, som han og konen gjorde det for et par måneder siden, ved at købe en ny bil, som er lettere at stige ind i. Eller ved at installere en kølestolsrampe ned til underetagen, fordi han ikke længere var tryk ved at holde fast i gelænderet.

“Jeg har ikke lyst til at tænke på, hvad de næste skridt bliver. Jeg sover med en ventilator, som hjælper mig med at trække vejret om natten, men hvad så, når det ikke længere er nok,” spørger han.

“Jeg har hidtil været i stand til at kontrollere min sygdom og løse de problemer, som jeg fik. Jeg fandt en måde at spise på, så jeg ikke skulle mades. Nu ved jeg bare, at der vil ske en forværring, men hvad ved jeg ikke, og det er ikke sikkert, at jeg kan gøre så meget ved det. Men jeg er 76 år og har levet et langt og spændende liv, så jeg føler, at jeg har fået det ud af livet, som jeg kunne ønske mig.”

Et par minutter sidder vi over for hinanden uden at sige så meget. Det føles mærkeligt at skrive, hvad der kunne være en nekrolog, over en mand, som stadig sidder lyslevende på den anden side af bordet.

Men så er det, som om vi begge to tænker tilbage på Charlie Chaplin og Bellows Feeding Machine. Og Sten Hemmingsson spørger ud i luften.

“Er jeg i virkeligheden bare en gal videnskabsmand, som forsøger at styre sin egen skæbne?” ■

Giraffens vandring gennem dødens dal

En tablet med hjul ved navn Giraff ses af mange som et billede på fremtidens velfærdsteknologi. Altinget har besøgt den svenske robotvirksomhed i Västerås til en snak om forskellen på Europa og USA. Og ikke mindst hvorfor det er så svært for iværksættere at komme helskindet igennem dødens dal.

I en fabrikshal i udkanten af Västerås arbejder to mænd i noget, der ved første øjekast kan ligne hobbylokalet i en veludrustet ungdomsklub.

Og med 33 grader i skyggen emmer området, som tidligere tilhørte Nordiske Metallaktiebolaget, men nu er transformeret til kulturcentrum, af afbalanceret, svensk løssluppenhed.

Ferieramte teenagere flintrer rundt på skateboards, BMX-cykler og løbehjul, men uden at efterlade sig en slipstrøm af cigaretskodder og tomme øldåser.

Gemt væk bag fabrikshallens røde mursten er stemningen dog mere seriøs. Lasse Hedman finpudser designet af en ny møtrik, mens Patrik Björkman ved skrivebordet bag ham er opslugt af et diagram, som analyserer apparatets opladningstid.

Begge er uddannet ingeniører fra Mälardalens Högskola i Västerås, og skulle man stadig fristes til at tro, at de baksede med samlingen af den seneste Lego-bil, behøver man bare tage et blik på 20-25 fuldvoksne robotter, der parkeret langs væggene venter på at blive sendt til Holland som del af et nyt EU-projekt.

Dårligt når jeg at introducere mig selv, før en af robotterne vækkes til live og

præsenterer sig som Stephen Von Rump, direktør i Giraff Technologies. Hele august er han på ferie i hjembyen St. Louis i Louisiana, USA, men så er det jo heldigt, at han har opfundet en robot, Giraff, hvis formål netop er virtuel tilstedeværelse.

Interview med en robot

Efter at have drejet et par gange rundt om sig selv beder robotten, som jo altså er fjernstyret af Stephen Von Rump fra gæsteværelset i barndomshjemmet i St. Louis, mig om at tage plads i en stol. Få sekunder senere trækker han giraffhalsen ned i kroppen for på den måde at reducere sig selv til halv størrelse.

"Vi har erfaret, at det er en vigtig social funktion at kunne sætte sig ned. Eksempelvis hvis patienten er syg, eller hvis man har brug for at snakke med nogen, som sidder ned," forklarer han i et nasalt toneleje.

Men hurtigt glemmer man, at stemmen klirrer metallisk, og at man i bund og grund taler med en tablet monteret for enden af en lang aluminiumsstang med hjul.

Giraff er faktisk ikke engang hans egen idé, erkender Stephen Von Rump i begyndelsen af interviewet. To brødre fra Silicon Valley tegnede i 2007-2008 de første skitser, og Von Rump,

der på det tidspunkt lige havde solgt sit firma, ledte efter et sted at investere pengene.

"Tanken var oprindeligt, at robotten skulle bruges i større virksomheder, hvor medarbejdere, som var placeret i andre dele af landet, ikke havde mulighed for at være fysisk tilstede ved møderne. Problemet er nemlig, at selv om man via Skype kan deltage i det formelle møde, så er det ofte ved kaffeautomaten og på gangene før og efter møderne, at beslutningerne bliver truffet," siger han.

Herfra idéen om en rullende tablet, som med en tophastighed på 7-8 kilometer i timen snildt kan følge kollegerne rundt på gulvet.

"Jeg syntes, at idéen var meget cool, men jeg var ikke så begejstret for selve teknologien, og jeg havde også svært ved at få øje på markedsværdien," siger han.

Flyttede fra USA til Sverige

Derfor skrev han på diverse blogfora, at han nu havde investeret i denne her teknologi, men at han i bund og grund ikke vidste, hvad han skulle bruge den til.

"Næsten med det samme fik jeg forslag fra hele verden. Og de talte et sprog, som jeg ikke forstod. Telehealth, age-

ing implace og ambient assisted living var betegnelser, jeg dengang ikke var stødt på før, men efter noget tid formåede jeg at kæde begreberne sammen og indså, at det var her, at teknologiens potentiale lå."

En EU-repræsentant fra Bruxelles mente, at ideen ville egne sig perfekt til det europæiske marked, og da han kort efter blev kontaktet af en svensk udvikler fra Robotdalen i Västerås, som opfordrede ham til at flytte til Sverige, var beslutningen truffet.

"Jeg havde på det tidspunkt aldrig været i Sverige før, men jeg vidste, at man ligesom i resten af Skandinavien havde en stærk offentlig ældresektor, som gjorde det nemt at identificere potentielle kunder. Jeg kan bogstaveligt talt remse dem op for dig - der er nemlig 290 kommuner i Sverige. Markedet i USA er derimod langt mere fragmenteret. Der er ingen struktur i ældreplejen. Nogle steder drives det af private virksomheder, andre steder er det organiseret i familien."

"En anden stor fordel ved Europa er, at det er meget nemmere at få fat på det, som vi i USA kalder "soft money". I USA leder venturekapitalisterne efter virksomheder, som de kan investere millioner af dollars i, mens man i Europa kan få tilskud fra en række nationale puljer samt selvfølgelig EU, som har støttet os i flere omgange."

Fjernstyret butler i et hjem af sensorer

I 2011, to år efter Giraff Technologies blev grundlagt, kom den første robot på gaden. I alt 130 styk er siden rullet ud af produktionshallen. Mens Sten Hemmingssons spiserrobot Bestic, som Altinget tidligere har besøgt, kan erhverves for cirka 45.000 svenske kroner, skal Giraff lejes på månedlig basis.

» Jeg vidste, at man ligesom i resten af Skandinavien havde en stærk offentlig ældresektor, som gjorde det nemt at identificere potentielle kunder...

Prisen er endnu ikke endelig fastlagt, men ifølge Stephen Von Rump taler vi i størrelsesordenen 2.500 svenske kroner om måneden.

"En patient, som modtager hjemmehjælp fra kommunen, koster i gennemsnit 15.000 svenske kroner om måneden. Og bliver man så dårlig, at man skal på plejehjem, taler vi om 45.000 om måneden. Og for en tiendedel af den pris tilbyder vi altså en platform, som gør det muligt at følge og overvåge kroniske patienter, så de kan blive boende længere tid i eget hjem," forklarer han.

Giraffens grundydelse er kommunikationsteknologien, som gør personalet i stand til at besøge ældre borgere i eget hjem, uden at skulle bruge tid på transporten. Et EU-projekt kaldet Giraff Plus har efterfølgende udviklet konceptet, så robotten fungerer som fjernstyret butler i et hjem udstyret med sensorer i sengen, køkkenet og på gulvet. Det betyder, at man ved mistanke om faldulykker straks kan tilse borgeren.

Testforsøg med Giraff Plus-teknologien installeret hos 16 borgere i tre forskellige EU-lande viser, at borgerne er glade for at have teknologien i hjemmet.

"Og selv om teknologien kun kan udskyde flytningen til et plejehjem med et halvt år, er der alligevel store penge for kommunen at spare," siger han.

Langt fra projekt til forretning

Men hvis regnestykket holder, burde der vel være mange flere end 130 robotter i omløb nu?

"Europa er et fantastisk sted at arbejde med innovation. Men som iværksætter støder du hurtigt på en stor, udstrakt "valley of death". Det betyder, at afstanden mellem de tilskud, man

kan få i begyndelsen til at udvikle produktet, og det tidspunkt, hvor man kan sælge produktet bredt til kommunerne, er enormt stor. Og mange iværksættere ender med at knække halsen i forsøget på at komme fra den ene side til den anden," forklarer han.

Man kan også forklare det på en anden måde: På den ene side af dødens dal står embedsfolkene fra EU, som har en klar forståelse af, at Europa bliver ældre, og at det derfor er nødvendigt at gøre noget for at komme udviklingen i møde. Det er dem, der har adgang til EU's dejligt mange støttemidler. Problemet er bare, at EU-støtten ikke rækker til at komme helt over på den anden side af dalen, hvor borgmestrene sidder tungt på de kommunale pengekasser.

"Politikerne er bange for, at befolkningen skal få det indtryk, at man bare sætter robotter til at tage sig af de ældre borgere. Det gælder også i Västerås. Grunden til, at vi i dag har 3 og ikke 100 robotter til at køre rundt i Västerås er ikke, at teknologien ikke virker, eller at økonomien ikke holder, men at det tager tid at få truffet alle de nødvendige beslutninger i en kommune," siger han.

I Västerås Kommune genkender socialdirektør Eva Sahlén beskrivelsen af dødens dal.

"Vi fremviser giraffen for de ældre, og selv om de prøver den og synes, at den er rigtig god, er de fortsat skeptiske over for at have den installeret i deres eget hjem," forklarer hun.

Men hvis EU-projekterne viser, at brugerne er tilfredse, hvorfor er den så ikke blevet et hit hos jer?

"Mit indtryk er, at mange synes, at giraffen er for spektakulær. Det foruro →

... Jeg kan bogstavelig talt remse dem op for dig - der er nemlig 290 kommuner i Sverige. «

Stephen Von Rump
Direktør, Giraff Technologies

→ liger og forvirrer dem, at den selv kan køre rundt i huset. Og derfor har vi i dag mere held med stationære skærm-løsninger, hvor man kan komme i kontakt med plejepersonalet," siger Eva Sahlén.

Tilbage til USA eller skab holdningsændring

Hun forventer, at holdningen til det, der i dag opfattes som fremmed teknologi, i løbet af 5-10 år gradvist vil ændre sig. Men det har Stephen Von Rump ikke tid til at vente på. Og i forsøget på at opdyrke et større marked arbejder han i to spor:

Et spor er at bevæge sig tilbage over Atlanten til USA, hvor familier eller private plejevirkksomheder måske vil være lettere at overtale til at favne ny teknologier. Alternativt vil han forsøge at komme ind på det sydeuropæiske marked, som i højere grad også er finansieret af private snarere end offentlige midler.

Det andet spor kan synes mere ambitiøst, og med mere vidtrækkende konsekvenser, hvis det lykkes: Nemlig at ændre den offentlige debat i retning af, at robotter og anden teknologi bliver en bredt accepteret del af ældreplejen.

"Ældreplejen er et enormt følsomt emne for alle, som beskæftiger sig med den. Langt de fleste mennesker har en personlig tilknytning til området, som gør, at de straks identificerer sig med debatten. Ligeledes er politikerne fangede i en situation, hvor de på den ene side godt ved, at de ikke har råd til at bevare det nuværende serviceniveau, men hvor de på den anden side heller ikke tør se fremtiden i øjnene."

"Og så er der medierne, som griber enhver anledning til at forsøge at skabe debat. Jeg har begyndt flere inter-

views med at sige "Hej, jeg hedder Stephen Von Rump, direktør i Giraff Technologies, og Giraff er ikke en robot". Alligevel kan jeg se, at overskriften på artiklen næste dag i avisen er "Robotterne overtager ældreplejen!"

Men er det ikke sandt, at teknologien skal gøre det muligt at betjene samme antal borgere med færre ansatte?

"Nej. Giraff skal gøre arbejdet nemmere for hjemmeplejen, som er under voldsomt tidspres og aldrig har tid til bare at sætte sig ned og snakke med borgerne. Jeg tror ikke, at hverken Giraff eller nogen anden type af velfærdsteknologi vil erstatte en eneste hjemmehjælper!"

Robotter skal ikke ligne mennesker Ligesom du vurderede, at giraffen i første omgang ikke ville kunne sælges som møderedskab til virksomheder, men at man fint kunne klare sig med gratis løsninger som Skype, hvorfor kan man så ikke lige så godt lære de ældre at skype med kommunen?

"Det er der mange grunde til," siger han fra den anden ende af Giraffen og ligner én, der har fået stillet det spørgsmål før.

"Eksempelvis kan mange ældre ikke finde ud af betjene simple it-redskaber som en mus. Desuden kan folk med tidlig demens ikke afkode en samtale via Skype som en samtale, der foregår her og nu. Man ser personen på skærmen vinke til én og sige "hej mor", men fordi det foregår på en skærm, tror man, at man ser en film."

"Men når skærmen så får en menneskelig højde, og man ser, at den kan bevæge sig og køre op og ned, så er det med til at styrke indtrykket af, at man faktisk taler med en rigtig per-

son," siger han og bevæger sig et par hjulbredder fra side til side for at understrege pointen.

Dement eller ej, er der immervæk stadig langt fra Giraffs funktionalistiske design til mere humanoide robotter som den japanske bilfabrikant Hondas Asimo, som med arme og ben kunne ligne en astronaut, der har forvildet sig ind i dagligstuen. Men den retning ønsker Stephen Von Rump ikke at gå.

"I Europa er mange mennesker skræmt ved tanken om robotter, der ligner mennesker. Jeg mødte på et tidspunkt en japansk professor, som havde lavet en robot, som lignede ham selv. Og det, synes altså selv jeg, var creepy," griner han.

Gule robotter er bedst mod demens Graden af eksperimentering i fabriks-hallen i Västerås er altså mere et spørgsmål om, hvilken farve girafferne skal have. Grå, blå, orange, gul og grøn er alle en del af den nuværende palet.

"Nogle siger, at gul og orange er bedre til demens, fordi farverne er mere stimulerende for patienten," siger han.

"Folk spørger mig tit: "Er det ikke mærkeligt for de ældre at tale gennem en robot". Og svaret er nej. Hvis du taler med én, som du kender, glemmer du hurtigt, at robotten er der. Og selv om vi to ikke har mødtes før, blev du alligevel hurtigt tryk ved den."

Den fysiske verden kræver atter Stephen Von Rumps opmærksomhed i St. Louis. Så han rejser sig, siger tak for snakken, vipper en enkelt gang med hovedet og slutter sig så til den sovende hob af robotter langs væggen, som alle venter på at blive vækket og sendt ud for at tjene menneskeheden. ■

Et teoretisk opgør med antibiotika og fortidens fejl

En finsk opfinder har fundet en måde at behandle mellemørebetændelse uden antibiotika. Men hvad hjælper det, når vejen til forbrugernes lommer er blokeret af bureaukratiske forhindringer? Eller gemmer fjenden sig i virkeligheden et andet sted?

Efter at have slæbt sig gennem forladte formationer af finske træhuse ankommer bus 56 endelig til Kempele cirka 15 kilometer fra Oulu.

Noget af det første, der springer i øjnene, når man forlader Oulu, er det bratte skel mellem højteknologiske tiltag - eksempelvis var Oulu en af de første byer i verden til at pakke centrum ind i et gratis trådløst netværk - og så landsbyernes håndbyggede idyl, hvor tiden sagtens kunne have stået stille de sidste 100 år.

Forstaden Kempele er med gigantiske indkøbscentre, billig husleje og betonboligblokke at finde i en tredje kategori. Og det er især på grund af huslejen, at Manne Hannula med huen trukket helt ned til øjenbrynene venter på mig ved busstoppeskiltet.

I 2006 fik Manne Hannula, der er uddannet elektronikingeniør ved Oulu Universitet, en god ide. Han havde på det tidspunkt som forsker ved byens

tekniske universitet opbygget en stor viden om ørets anatomi. Herunder især om ørets reaktioner på lydølger.

"Jeg tænkte, at det måtte være muligt at udnytte teorierne om ørets akustiske refleksioner til et praktisk formål," fortæller han fra sin brune træstol i kaffekøkkenet på det lille kontor.

Alternativ til antibiotika

Fire år senere stod han med sin prisbelønnede løsning, Otometri, i hånden. Navnet dækker over et godt 15 centimeter langt plastikapparat, som via sin forbindelse til computerens USB-port kan bruges til at monitorere mellemørebetændelse.

Langt de fleste tilfælde af mellemørebetændelse behandles i dag med antibiotika. Men undersøgelser viser, at betændelsen i 80 procent af tilfældene ville forsvinde uden antibiotisk behandling.

"Problemet ved overforbruget af antibiotika er, at folk senere i livet →

→ risikerer at udvikle en resistens overfor behandlingen. Og det kan i sidste ende betyde, at man kan dø af sygdomme, som det tidligere var muligt at behandle,” siger han.

Men en ubehandlet mellemørebetændelse kan også skabe problemer - blandt andet kan den give barnet varige høreskader. Og det er der, at Manne Hannulas løsning kommer ind i billedet, fordi den giver forældrene mulighed for at følge udviklingen i betændelsen. Og dermed også give barnet antibiotika i de tilfælde, hvor der faktisk er brug for det.

“Da jeg havde små børn, måtte vi ofte til lægen for at få tjekket deres ører. Og det koster bare rigtig meget tid at skulle køre frem og tilbage, så derfor ender man med at tage imod pencillin. Det gav mig motivation til at finde en bedre løsning,” siger han.

Og med videnskabelig hæder og mere end 10.000 registrerede målinger i bagagen skulle man tro, at Manne Hannula havde formået at spinde guld på sin opfindelse. Men nej. Til trods for, at Otometri er til salg både på landets apoteker og via firmaets egen webshop, er salgstallene stadig så små, at han ikke engang ønsker at oplyse dem.

“Det er ikke nok at have et fremragende produkt. Det skal gøres til en integreret del af sundhedssektoren. Men som du også ved, ændrer markedet sig meget langsomt, og det betyder, at det tager tid,” siger han.

Rum til selvbehandling i lægecentret

Ét sted i landet har Manne Hannula dog fået opfyldt drømmen om at være

integreret i sundhedssektoren. Nemlig i en anden af Oulus forstæder, Kaakkuri, som med sine kun 15 år på bagen bærer et tydeligt futuristisk præg.

I det lokale terveseama, som finnerne kalder de integrerede lægehuse, hvor influenza, rygsmerter, gravide maver og tandpiner tilses under ét tag, har man indrettet et særligt rum til, hvad man kunne kalde selvbehandling. I rummet, der ikke er meget større end et beskedent teenageværelse, kan man måle sit blodtryk, træde på vægten og læse om sundhedsfremmende tiltag. Men man kan også scanne sit barns øre med Otometri og gemme resultaterne til senere analyse.

Tidligere har der været flere gadgets at vælge imellem, forklarer Jaana Kokko i mødelokalet på første sal. Jaana Kokko er Oulu Kommunes specialist i teknologiske tiltag, og med uddannelse som både sygeplejerske og ingeniør må hun siges at have de rette kvalifikationer.

Et af formålene med sundhedscentret, siger hun, var at give lokale iværksættere en mulighed for at teste produkter i realistiske scenarier. Det betyder, at man kun ansætter sygeplejersker, som er indstillede på at arbejde med ny teknologi, og som samtidig også formår at give patienter lyst til at afprøve løsningerne.

“Men siden krisen har vi ikke haft råd til at teste så mange produkter som tidligere. Og lige nu tester vi faktisk slet ingen,” siger hun.

Her kan krisen både referere til den globale finanskrise, og den har da

også noget at skulle have sagt, men mere konkret handler det om Nokia-krisen, som aktuelt har tvunget Oulu til at skære i budgetterne. I alt har man testet et sted mellem 10 og 20 produkter i de seks år, arbejdet har kørt.

“Vi har ikke været helt så gode til at lave marketing, som vi gerne ville. Og det er bestemt muligt, at mange af byens virksomheder slet ikke ved, at tilbuddet findes. Men vi håber at kunne være mere aktive fremover,” siger Jaana Kokko.

Syv år i dødens dal

Tilbage på Manne Hannulas kontor i Kempele forventer han, at det kan blive nødvendigt at tilbringe i alt syv år i dødens dal.

Firmaet har dog taget et konkret skridt for at komme videre. Nemlig en samarbejdsaftale med bydelen Kii-minki om at give forældrene måleapparatet med hjem til lån, og så kan de sende resultaterne ind til den praktiserende læge. Og hvis den model viser sig frugtbar, håber han, at han kan komme ud til andre af Finlands kommuner på samme måde.

Et andet spor, som Manne Hannula bruger den næste halve time på at udrede, antager en mere teoretisk form. Målet er ikke længere at begrænse brugen af antibiotika og samtidig tjene fornuftige penge. Nu handler det i stedet om grundlæggende at ændre den måde, som kommuner og virksomheder tænker på.

Et nyt firma, Eagle Vision, som han har grundlagt for at kunne skabe sammenhængende løsninger i plejesektoren, er nemlig i høj grad knyttet

» Det er ikke nok at have et fremragende produkt. Det skal gøres til en integreret del af sundhedssektoren. Men som du også ved, ændrer markedet sig meget langsomt, og det betyder, at det tager tid. «

Manne Hannula
Direktør, Otometri

an til teorien om situational awareness - eller på dansk - situationsfor-nemmelse.

“Jeg har tænkt meget over det. Og den måde, som vi tidligere har samarbejdet på, dur ikke længere,” siger han og fortsætter:

“Teorien om situational awareness handler om, at der går en linje fra fortid til nutid, som vil kunne gøre én i stand til at planlægge de næste skridt ind i fremtiden. Men det handler også om, at andre kan lære af éns fejl. Jeg bliver ofte kontaktet af folk, som spørger mig, hvordan de skal arbejde med udviklingen af en ny ide. Og frem for, at de skal begå de samme fejl som mig, er det meget bedre, hvis jeg kan indvie dem i min situational awareness.”

Han vil sprede positiv sygdom

Manne Hannula ser altså sig selv som en slags velfærdsteknologisk coach, der kan udnytte sin viden til at hjælpe andre. Men hvordan hjælper teorien ham i de situationer, hvor der ikke er nogen, der har et svar parat. Eksempelvis på hans eget konkrete problem: Nemlig at få solgt nogle flere eksemplarer af Otometri?

Før han kan besvare spørgsmålet, er han nødt til at låne min computer for at slå et ord op på Google Translate. Efter et par forsøg dukker ordet “metafor” op.

“Jeg har været så længe involveret i den sundhedsteknologiske udvikling i Oulu, at jeg ved, at det gammeldags system ikke virker. Det er derfor, at vi har udviklet, hvad jeg kalder en positiv sygdom blandt aktørerne, som

gør, at de vil begynde at se verden på en ny måde.”

Da mit blik indikerer stadig ikke helt at forstå, hvad han taler om, rejser han sig for at tegne på tavlen i kaffekøkkenet. Først et traditionelt udviklingsforløb, hvor en mand med en god ide kontakter sundhedsvæsenet, som til gengæld møder ham med en stribe krav til tekniske specifikationer og evaluering. Og så den nye vej, hvor det offentlige fra starten engagerer sig i at bidrage til udviklingen af produktet.

“Parterne ender med at bruge al for meget tid på at diskutere frem og tilbage i stedet for at koncentrere sig om i fællesskab at udvikle gode produkter.”

Et ben i den gamle verden

I sit kontor på Oulu Universitet cirka 20 kilometer nord for Kempele er direktør for center for sundhed og teknologi, Maritta Perälä-Heape, en af dem, som ifølge Manne Hannula stadig står med et ben i den gamle verden.

Maritta Perälä-Heape leder en gruppe på syv personer, der siden 2011 har forsøgt at øge vidensdeling på tværs af forskningsdisciplinerne. Målet er at støbe projekter, som i sidste ende kan skabe arbejdspladser.

“Lige nu arbejder vi på et projekt, som skal gøre borgernes egne sundhedsdata brugbare for de sundhedsprofessionelle. Det arbejde rummer både tekniske udfordringer, men der er også en række etiske aspekter, som man bliver nødt til at tage under overvejelse,” siger hun.

Deler du Manne Hannulas opfattelse af, at den grundlæggende tankegang

i samarbejdet mellem offentlige og private skal laves om?

“Eagle Vision er stadig et meget nyt koncept, og jeg må indrømme, at jeg har lidt svært ved at forstå forretningsmodellen. Men det er korrekt, at der er en udfordring, når man vil kombinere mange forskellige aktører, og man ikke bare kan følge udbud og efterspørgsel,” siger hun og fortsætter:

“I mine øjne er Otometri dog et godt eksempel på, hvordan den offentlige sektor har hjulpet med at åbne dørene for en privat aktør. At han så ikke har fået solgt flere produkter, handler måske så snarere om, at han ikke har været så god til markedsføring.”

Glem ide om at kopiere fortiden

Maritta Perälä-Heape mener i øvrigt, at det er på tide, at folk i og omkring Oulu holder op med at snakke om, hvad den næste store succes skal være.

“Vi skal snarere lære af de erfaringer, som gjorde, at vi endte med at blive så afhængige af Nokia,” siger hun.

Et budskab, som Manne Hannula støtter fuldt op om.

“Jeg tror, at vi har brug for den slags kriser. Brug for, at de store huse rives ned, så vi kan bygge noget nyt op.”

“Jeg bryder mig ikke om begrebet “et nyt Nokia”. Dels fordi Nokia er en del af den gamle verden, som vi skal komme væk fra. Dels fordi Nokia aldrig havde kunnet forestille sig, at de ville blive så store.”

“Glem ideen om at kopiere fortiden.” ■

Egentlig ville han bare beskytte sin far

Efter at have knoklet som underleverandør for mobilgiganterne blev Sami Herrala selvstændig. Målet var at lave et produkt, som kunne beskytte hans enlige far. Fem år senere er hans firma blandt Finlands 30 hurtigst voksende virksomheder.

Man begynder at ane en tendens blandt nordiske udviklere af velfærdsteknologi.

Bestic, Giraff og Otometri - tre af de produkter, som Altinget har besøgt under sin nordiske rundrejse - har alle det tilfælles, at de er udviklet af folk med stærke personlige motiver.

Hvad enten vi taler om Sten Hemmingssons spiserobot, som skulle forhindre ham i at blive madet af koken, Steven Von Rumps mobile tablet, som skulle gøre ham i stand til at overvåge sin demente mor, eller Manne Hannulas måleapparat, som skulle forhindre hans ørebørn i at blive proppet med antibiotika, tyder på det, at den gode idé er tæt knyttet til håbet om personlig vinding.

Nu stiger jeg så ind i Sami Herralas sølvgrå Mercedes for at blive fragtet de fem kilometer op til Oulus teknologilandsby, som man har døbt de vindblæste vidder nord byen, hvor blandt andet Nokia holder til.

Turen udvikler sig snart til en lokal-historisk sightseeing - her sad hovedparten af de 2.500 fyrede Nokia-ansatte, her er en tom kontorbygning, og her er endnu en - og således er det kun med til at understrege pointen, at de folk, som trods alt stadig arbejder i landsbyen, lørdag morgen formentlig er at finde i familiens skød.

Men for Sami Herrala er der ikke tid til at varme sig på morgenkaffen. Og det er måske en af årsagerne til, at hans virksomhed, 9Solutions, i modsætning til de andre, som Altinget her besøgt, på få år har udviklet sig til en indbringende forretning.

Mors død efterlod far alene på gården

Historien starter i 1995, hvor den i dag 38-årige direktør begynder at læse til elektronikingeniør på Oulu Universitet. To år senere fik han studiejob hos Nokia, hvor han endte med at tilbringe de fleste af dagtimerne med testaktiviteter og senere designopgaver.

"Fordelen ved universitet er, at man ikke skal følge et bestemt antal timer, men bare bestå eksamen," siger han.

Da han i 2001 afsluttede studierne, blev han ansat hos Microcell, som designede mobiltelefoner for giganter som Motorola, Ericsson og franske Alcatel.

» Lad være med at kigge på, hvad naboerne foretager sig. Hvis du har en god idé, så kig ned i computeren og fokuser på det. «

Sami Herrala
Direktør, 9Solutions

"Vi hjalp de store brands med at spare en masse penge. Det er dyrt for et firma som Sony Ericsson at designe telefonerne i egne rækker," siger han.

En af de telefoner, som Sami Herrala havde ansvar for, var Ericssons K770i, som blev solgt i mere end fem millioner eksemplarer. Alligevel valgte Flextronic, som på det tidspunkt havde overtaget virksomheden, i 2008 at lukke Herralas designafdeling ned. Man vurderede, at det var billigere at udlicitere udviklingsarbejdet til Kina.

"Det faldt sammen med, at min mor døde i sommeren 2008 og dermed efterlod min far alene på gården. Min far er bonde, som arbejder med store maskiner, og jeg var bekymret for, hvad der skulle ske, hvis han kom ud for et uheld og ikke havde nogen til at hjælpe sig."

Herrala har to søskende, men ligesom han selv bor mere end 300 kilometer fra gården i Lappajärvi, bor de også i afstande, som gør, at det ikke er naturligt lige at kigge forbi.

Målet blev derfor at udvikle en dims, som kunne holde hans far sikker i tilfælde af en arbejdsulykke.

"Jeg brugte min teknologiske baggrund til at undersøge markedet. En person, som er sund og rask, gider ikke slæbe rundt på et tungt og besværligt apparat. Det skulle altså være noget, man kunne have på, og som havde lang nok batterilevetid til, at det ikke skulle lades op hver dag."

Løsningen blev et trådløst armbånd, som via Bluetooth kan kommunikere med mobiltelefonen og dermed sende signal om nødhjælp.

"I Finland er det ikke tilladt for eksempelvis skovarbejdere at arbejde uden at have en mobiltelefon på sig. Problemet er bare, at min far ofte efterlader telefonen i traktoren, og så er den jo ikke meget værd, hvis han er klemt fast under en halmballe eller et træ."

Fik 10 millioner euro til at udvikle for

Besluttet på at udvikle et smartwatch til enlige arbejdere grundlagde han i maj 2009 9Solutions. Bestyrelsesformand var Martti Karppinen fra Polar, der havde været med til at grundlægge teknologilandsbyen tilbage i 70'erne. To af Herralas tidligere kolleger fra Flextronic sluttede sig til ham, og på baggrund af deres arbejde og Martti Karppinens netværk lykkedes det senere på året at skaffe 10 millioner euro i kapital.

Men som arbejdet skred frem, viste det sig, at det største potentiale ikke lå i hans oprindelige idé, men derimod i at udvikle en ny lokaliseringsteknologi, som i modsætning til GPS-teknologien kunne bruges indendørs på eksempelvis plejehjem.

"Vi indså, at vi kunne gøre meget mere med den type teknologi. Desuden havde min bror på det tidspunkt overtaget gården, så min far havde heller ikke brug for beskyttelse længere."

Han foreslår, at vi efterlader kaffen og småkagerne på kontoret og går ned ad gangen for at kigge nærmere på den konkrete teknologi. I demonstrationslokalet, der er indrettet i kønsløs plejehjemstil, sætter den fuldvoksne mand sig i en lænestol og aktiverer alarmen, som ligger på bordet ved siden af ham.

"Normalt ville plejepersonalet skulle gå efter lyden for at finde ud af, hvor alarmen kommer fra," forklarer han, mens alarmsignalet hamrer løs på ørene.

"Men på grund af vores lokaliserings-teknologi kan personalet med en meters nøjagtighed på deres telefon se, hvor alarmen kommer fra. Desuden kan de besvare alarmen, så man undgår, at tre plejere alle smider, hvad de har i hænderne og løber ned for at hjælpe."

Er man interesseret i den præcise tekniske forklaring, kan man læse nærmere på 9Solutions hjemmeside. Men kort fortalt er ideen, at en række sensorer placeret i loftet på plejehjemmet skaber et lokalt netværk, som taler sammen med armbåndet på den ældre. Efterfølgende sendes dataen op i skyen, således at den kan tilgås via eksempelvis telefonens almindelige datanetværk.

Blandt 30 hurtigst voksende finske virksomheder

I januar 2011 installerede han det første system. Og siden har han solgt løsninger til i alt 130 plejehjem. I år styrer 9Solutions mod et overskud på to millioner euro, hvilket vil placere virksomheden blandt Finlands 30 hurtigst voksende.

Næste skridt bliver at flytte teknologien væk fra plejecentrene og ud til de almindelige borgere.

"Det at drive et plejecenter er i bund og grund en dårlig forretning. Profitmarginen er lav, og beboerne dør, så man skal hele tiden ud og finde nye kunder. Det er et hårdt arbejde, og så har man også brug for mange medarbejdere til at holde forretningen kørende." →

Brandur udvikler selvkørende kørestole, mens han venter på at få førligheden tilbage

Finanskrisen har forarmet Islands hovedstad, Reykjavik, i et sådant omfang, at udviklingen af velfærdsteknologi i høj grad varetages af frivillige kræfter som 33-årige Brandur Karlsson, der for otte år siden på mystisk vis mistede førligheden i kroppen.

→ "Men lige i nærheden af plejecentrene bor der en masse raske mennesker, som godt kunne tænke sig en større tryghed. Måske har de småskavanker, måske er de bange for at falde og få et hjerteslag i skoven uden mulighed for at kunne kalde på hjælp. Hvorfor skulle vi ikke udvide vores dækning til også at omfatte disse mennesker?"

Han har regnet ud, at i alt 60.000 mennesker over 65 år bor inden for få kilometers afstand af de 130 plejecentre, som firmaet aktuelt betjener. Tanken er derfor for 15 euro om måneden at tilbyde dem en løsning, som gør, at hvis de falder, så sender armbåndsuret automatisk en alarm til det nærmeste plejecenter, som så kan rykke ud. Herrala forventer at sælge 10.000 abonnemeter i 2015.

Hvorfor skulle disse mennesker ikke bare tage en mobiltelefon i lommen og ringe 112, hvis uheldet var ude?

"Hvis du falder i skoven, så går alarmen automatisk i gang. Og ja, der findes kommuner, som tilbyder en lignende løsning til deres ældre borgere. Men så kræver det, at man er meget svag, og ingen normalt sund og rask person på 65 år ville nogensinde få det tilbudt."

Et mere bekymret samfund i dag
Hvorfor skulle en sund og rask person betale penge for en service, som vedkommende med al sandsynlighed ikke ville få brug for?

"Tidligere var den eneste måde, man kunne sikre sig, at ens forældre havde det godt på, at tage telefonen og ringe til dem hver dag. Nu har vi fundet andre måder at forbedre sikkerheden på.

Man kan også spørge: Hvad sker der, hvis ens far på vej ud for at hente avisen falder i indkørslen, og det er minus 35 grader udenfor. Normalt ville det være game over, men med vores teknologi har man stadig en chance."

"Jeg tror, at der er mange, der som mig er bekymrede for deres forældre. Og på denne måde ville børnene også kunne hjælpe med at holde øje med eksempelvis deres demente forældre."

Mange andre virksomheder på det velfærdsteknologiske område taler om dødens dal og om problemet ved at gå fra prototype til kommerciel succes. Hvad er din hemmelighed?

"Jeg var meget bevidst om, at vi skulle gøre tingene anderledes. Vi sad ikke i laboratoriet og fintunede produktet i en evighed. Derimod solgte vi vores første prototype, så snart den var klar. Og så fandt vi efterfølgende ud af, hvad der virkede, og hvor den skulle forbedres."

"Et andet afgørende element er at finde den rigtige mentor. Du skal finde en, som har forbindelser, og ved alt om branchen. Det hjælper ikke noget at få hjælp af en chef fra Nokia, som måske har kontakter i hele verden, men ikke kender nøglepersoner i Finland. Når du forsøger at skaffe kapital til din virksomhed, er det helt afgørende, at folk har hørt om dig i forvejen, og her kan din mentor hjælpe dig. Hvis ikke folk ved, hvem du er, så lytter de ikke."

Behold næsen i computeren
En tredje - og noget overraskende - pointe fra Sami Herrala er, at fysiske branchenetværk, som i dette tilfælde teknologilandsbyen nord for Oulu, i praksis ikke gør nogen forskel. Fak-

tisk kan geografisk tæthed med andre virksomheder ende med at gøre mere skade end gavn.

"Når du har fået pengene til at starte din virksomhed op, er det helt afgørende, at du fokuserer al din tid på at arbejde på produktet. Her kan det faktisk, at der er en masse andre virksomheder i nærheden, vise sig at være en distraherende faktor."

I det hele taget er det nok Herralas vigtigste råd: At man ikke sløser med tiden i opstartsfasen.

"Efter du har fået dine penge, er der ingen, der skubber på. Ingen, der forventer at få investeringen retur. Og netop design- og udviklingsfasen, hvor man sidder med det nye produkt, er det fede ved at være ingeniør, og måske fordi det er jo spændende, ser jeg desværre, at nogle bliver hængende i den fase."

"Men efter to år kommer investorerne tilbage, og nu forventer de resultater. Og hvis du så har hygget dig lidt for meget, så har du ikke noget at vise frem."

Bum! Hårde ord fra en mand, der har vist, at det er muligt at tjene gode penge på velfærdsteknologi. Men også, at man ikke skal tro, at man kommer let til det.

"Lad være med at kigge på, hvad naboerne foretager sig. Hvis du har en god idé, så kig ned i computeren og fokuser på det." ■

Efter to timer i selskab med Brandur Karlsson er det umuligt ikke at føle sympati for den 33-årige islænding.

Tidligere en aktiv bjergbestiger og judokæmper, der elskede at udfordre grænserne for sin egen fysiske formåen. Det kan man sige, at han i dag stadig gør, men bare på en helt anden måde.

I en alder af 25 mærkede han i 2007, at noget i hans krop ikke var, som det skulle være. Langsomt mistede han førligheden over arme og ben. Lægerne kunne ikke fortælle ham, hvad der var galt. Måske havde han under en tur til Peru fået en infektion i rygraden, men det er kun én teori på linje med andre teorier, som man har forsøgt at bruge til at beskrive den mystiske sygdom.

Hvad der til gengæld er helt konkret er, at Brandur Karlsson de sidste fire år ikke har været i stand til at bevæge andet end hovedet. Nogle gange kan han spænde musklerne til at give et lille spjæt med armene, men det er ikke altid, at manøvren virker, og

derfor kan han heller ikke bruge fingrene til at betjene en fjernbetjening eller joysticket på en kørestol.

Men han kan tale. Og den evne benytter han sig flittigt af, når Altinget møder ham i Reykjavik Kommunes administrative flagskib: Et gråt cementtårn ikke langt fra havnefronten, hvor vindstødene er så kratige, at de er berygtede for at vælte folk omkuld.

Drømmer om selvkørende kørestole
Den slags er man dog skærmet mod i mødelokalet på femte sal. Brandur Karlsson har taget plads for bordenden, og iført hestehale, grå hættetrøje og t-shirt, som hylder Pink Floyds hovedværk "Dark Side of the Moon", ligner han, hvad han er: En computernørd, som før sin sygdom hjalp ældre mennesker med at få hjemmets elektronik til at virke, og som efter at han er havnet i kørestol, bruger tiden på at udtænke nye, teknisk avancerede hjælpemidler.

"En af mine ideer er en kørestol, som er baseret på teknologien bag Googles selvkørende biler i Californien.

Tanken er, at folk med svære handicap skal kunne vælge destinationen på deres computer, og så skal kørestolen ved hjælp af GPS-teknologi selv kunne bringe dem derhen," siger han.

Et smil lyser op i ansigtet på mødelokalets tredje gæst. Thorhildur Egilsdottir er leder af kommunens hjemmepleje, men har siden sommeren 2014 også haft ansvar for arbejdet med velfærdsteknologi. Efter 31 år i hjemmeplejen ved hun godt, hvad hendes stærke sider er, og det er ikke at have fingeren på den teknologiske puls.

"Min første tanke var, at vi skal alliere os med unge mennesker som Brandur, som teknologisk er langt foran os, og som samtidig har et personligt behov for at få teknologien integreret i hverdagen," siger hun.

Hurtigt opstod der et samarbejde, hvor Brandur forklarede kommunens administrative personale om gevinsterne ved at koble nye teknologiske løsninger på de eksisterende velfærdsløsninger. Til gengæld hjalp kommunen Brandur med at søge midler til at få udviklet sine ideer. →

... Brandur udvikler selvkørende kørestole, mens han venter på at få forligheden tilbage

ISLAND

Akureyri

Halldor blev træt af at flyve og fik teknologien til Island

→ **Reykjavik er kun lige begyndt**
Et af de steder, hvor Brandur håber at kunne skaffe finansiering, er gennem Nordisk Råds "Nordic Independent Living Challenge", som er en konkurrence, hvor blandt andet unge iværksættere kan få en hjælpende hånd med at få sat ideerne på skinner.

Arbejdet foregår på tværs af de fem nordiske lande. Og har på mange måder været en øjenåbner for Reykjavik, som hidtil har været meget isoleret i udviklingsarbejdet.

"Akureyri er foran Reykjavik, selv om vi i hovedstaden har 10 gange så

oversimplificerede fjernbetjening, så de kan betjene elektroniske kommunikationsløsninger som Skype.

"Et af vores mål er at bruge teknologien til at reducere social isolation. Måske er vi naive, men vi tænker ikke, at nye værktøjer skal bruges til at skaffe økonomiske besparelser.

Hvis en hjemmeplejer kan sætte robotten til at støvsuge og vaske gulv, skal vi bruge tiden på at drikke en kop kaffe med borgeren. Ældre mennesker elsker at snakke, og vores opgave er også at sørge for, at de ikke bliver ensomme," siger hun.

den type arbejde," siger Thorhildur Egilsdottir.

Hun mærker det i høj grad selv. Arbejdsdagene er fyldt op med så mange opgaver, at arbejdet med velfærdsteknologi bedst lader sig beskrive som glasuren på kagen.

"Derfor er nordiske projekter som eksempelvis Connect så vigtige for Island, fordi de giver os adgang til kolleger i andre lande, der kan hjælpe os med at løse opgaver, som de allerede selv har løst, og som vi ikke har megen tid til at bruge kræfter på," siger hun.

Brandur frygter at arbejdet går i sig selv

Men den tilgang har også en ulempe, pointerer Brandur. Nemlig at et land som Island altid vil være mindst et skridt efter naboerne.

"Der er et stort potentiale for udvikling af velfærdsteknologi på Island. Vi er et lille land, og som sådan har vi gode muligheder for at fungere som testområde for nye teknologiske satsninger. Det store problem er bare, at der lige nu ikke investeres nogen penge på området, og derfor kan jeg også godt frygte, at arbejdet på et tidspunkt glemmes og går i sig selv igen," siger han.

"Jeg synes ikke, at vi skal være pessimistiske omkring fremtiden. Det kan godt være, at vi er et lille land, men vi er også kendt for at være skøre og for altid at kunne finde en løsning på problemerne," svarer Thorhildur.

Men Brandur er ikke pessimist. Nok mener han, at den islandske regerings erfaring med at sige ét og gøre noget andet betyder, at man ikke skal tage alt, hvad man hører, for gode varer.

Men når det drejer sig om hans egen fysiske tilstand er han i høj grad optimistisk. Lægerne fortæller ham, at han ikke er endegyldigt lam, og at en operation i fremtiden vil kunne få ham til at genvinde forligheden. Teknologien, som blandt andet involverer brug af stamceller, er bare ikke på plads. ■

» Det store problem er bare, at der lige nu ikke investeres nogen penge på området, og derfor kan jeg også godt frygte, at arbejdet på et tidspunkt glemmes og går i sig selv igen «

Brandur Karlsson
Iværksætter

mange indbyggere. Hvor de i Akureyri er i fuld gang med at føre strategier ud i virkeligheden, har vi endnu ikke besluttet os for, hvilke teknologier vi ønsker at benytte os af," siger Thorhildur Egilsdottir.

En væsentlig forklaring på, at man endnu ikke er kommet ud af starthullerne, er, at efterdønningerne fra krisen i 2008 først nu er ved at lægge sig. Man har brugt så meget energi på at få de mest basale ting til at fungere, at der ikke har været overskud til at tænke større tanker.

"Nu vil vi ikke længere kun fokusere på at reparere, men også kigge fremad," siger hun.

Mens første skridt var at alliere sig med ungdommens vid, er næste etape at kigge på, hvilke eksisterende redskaber man kan oversætte til gavn for de ældre. Det kunne eksempelvis være ved at udstyre ældre borgere med

Velfærdsteknologi er glasuren på kagen

I januar 2014 nedsatte den islandske regering en arbejdsgruppe, som skulle kigge på, hvordan ny teknologi kan integreres på velfærdssområderne. Arbejdet er - til stor frustration for flere nationale aktører, som Altinget har været i kontakt med - endnu ikke afsluttet, og det er derfor heller ikke muligt at henviser til et dokument, som udstikker en retning for brugen af velfærdsteknologi.

Én ting er de fleste aktører dog enige om: Hvis der skal ske en udvikling, så skal den komme fra centralt hold.

"Problemet er, at de islandske kommuner ikke i tilstrækkelig grad tager sig tid til at bruge kræfter på

Akureyri på det nordlige Island er centrum for atlanterhavsøens arbejde med velfærdsteknologi. Men at man ikke stadig sover tungt som hovedstaden i syd, er i høj grad et spørgsmål om tilfældigheder.

Midt i søndagens besøg ved en af Islands største turistattraktioner, Geysir - som har givet navn til foreteelsen at sprøjte kogende vand 70 meter op i luften - tigger en sms ind, der siger meget om livet på Island:

"Please note. Due to weather flight NY118 has been delayed."

Mandag morgen er flyet fra Reykjavik til Akureyri stadig forsinket. Og efter endnu et par forsinkelser giver Air Iceland fortabt og indstiller al flyvning på tværs af Islands turbulensfyldte højlend.

Og således har Altinget ikke andet alternativ end at få Halldor Gudmundsson til over telefonen at fortælle historien om, hvordan velfærdsteknologien fandt sin vej til Islands næststørste by, Akureyri. Men det er faktisk ikke helt

korrekt: Der findes en sidste udvej, og det er at sætte sig på rattet og selv køre den godt fem lange tur langs Atlanterhavsøens vindblæste vestkyst.

Men så skal man virkelig også ville det. Og det er en af de primære årsager til, at Halldor Gudmundsson blev træt af at pendle fra Akureyri til Reykjavik, hvor han arbejdede som lektor på universitetet.

"Jeg kunne ikke forstå, hvorfor jeg ikke kunne få lov til at arbejde hjemmefra de dage, jeg ikke havde undervisning. Men på universitetet var der ingen forståelse for, at vejledning af specialestuderende lige så vel kunne foregå via Skype som ansigt til ansigt," siger han.

Gik fra lektor til plejesektordirektør

Til sidst blev Halldor træt af at høre på kritik af, at han ikke var nok fysisk til stede. Og da chancen i 2013 bød sig for at få arbejde i sin hjemby, slog han til.

Man fornærmer næppe nogen ved at beskrive jobbet som direktør for Akureyri Kommunes plejehjemssektor som et longshot for en lektor i socialvidenskab. Men på Island er der med 320.000 indbyggere - hvoraf to tred- →

→ jedgele er stuvet sammen i hovedstaden - ikke så mange om budet. Og så havde Halldor et fornuftigt cv.

"Gennem mit arbejde på universitetet sad jeg med i et netværk i Nordens Velfærdscenter. Jeg har også været med til at diskutere velfærdsteknologi i Bruxelles," forklarer han.

Personligt blev den i dag 55 år gamle direktør stadig mere opslugt af teknologiens evner til at skabe kommunikation mellem mennesker.

"Jeg så, hvordan kommunikationen med mine børn ændrede sig som følge af teknologiske fremskridt. Og ikke mindst så jeg, hvordan kommunikationen med mine forældre ændrede sig, og det var de forandringer, som jeg ville gøre tilgængelige for andre ældre borgere."

Da Halldor Gudmundsson 1. januar 2013 satte sig i direktørstolen, havde Akureyri Kommune ikke noget, der bare mindede om en strategi for arbejdet med velfærdsteknologi. Begrebet fandtes dårligt nok i administrationen, der har ansvar for kommunens 18.000 indbyggere.

Bønder og fiskere skal forblive i kontakt med familie

Efter islandske forhold er Akureyri en stor kommune - faktisk den fjerdørste - mens den mindste af de 76 kommuner ikke engang tæller 50 indbyggere. Manglen på volumen betyder, at fagspecialer ofte er en sjældenhed. Halldor valgte derfor at gå basalt til værks, da den første strategi skulle udarbejdes.

"Akureyri har 186 plejehjemspladser. Og da det er dyrt at oprette nye pladser, er det centralt for os, at folk kan blive boende længst muligt i eget hjem," siger han.

Byens tilflyttere er oftest bønder, som efter et langt og hårdt liv forlader de ensomt beliggende gårde. Problemet er, at deres familie og øvrige netværk typisk er spredt ud over hele Island. Et af målene med kommunikationsteknologien er derfor at sørge

for, at de i højere grad forbliver i kontakt med deres netværk.

"Vi arbejder lige nu med forskellige løsninger, som gør det lettere for ældre med demens at blive boende i eget hjem. Folk er måske i god fysisk form, mens det mentale helbred skranner, så vores mål er ved hjælp af GPS-teknologi og andre redskaber at gøre det muligt for dem at bevæge sig frit, uden at de risikerer at komme til skade."

Men arbejdet går langsomt, og selv om Halldor ved, at man i Norge er kommet langt med at udstyre huse i øde egne med bevægelsessensorer og andre tryghedsskabende teknologier, så er man i Akureyri stadig kun ved de indledende øvelser.

» ... En forklaring kan være, at man især i perioden op til 2008 blev lullet i søvn af folk, som klappede os på ryggen og gentog, at Island er et af verdens mest teknisk avancerede lande ... «

Halldor Gudmundsson
Plejesektordirektør, Akureyri Kommune

"Der, hvor vi er kommet længst de sidste to år, er på plejehjemmene. Her har vi installeret wifi og givet tablets til borgerne, så de kan interagere med slægtninge og spille spil mod hinanden."

Et anden prioritet fra plejehjemsdirektørens side har været at bruge teknologien i uddannelsen af nye medarbejdere. Alle patientforløb og opgavetyper er blevet filmet og udformet som elektroniske uddannelsesmoduler, hvilket har begrænset ressourcerne forbundet med nyansættelser.

Beboere spiller bridge på internettet Helga Erlingsdottir har siden 2006 arbejdet som sygeplejerske på byens plejehjem - og fra 2010 med titel af chefsygeplejerske. Hun vurderer, at

det har haft stor betydning, at Halldor for to år siden kom til.

"Det har først og fremmest gjort en forskel for samværet mellem beboerne, personalet og familien. Beboere, som har familie på tværs af øen og tit også i udlandet, kan nu mødes online, og det betyder, at personer, som tidligere har været apatiske, nu er blevet mere aktive," siger hun.

En anden konsekvensen er, at man nu kan se patienten med demens og Alzheimers dyste mod hinanden i bridge på internettet.

"Faktisk er det vores erfaring, at man kan bruge computerspil som erstatning for nogle typer lægehjælp," siger Helga Erlingsdottir og fortsætter:

"Generelt vil jeg sige, at mange er blevet mere selvhjulpne, efter at vi er begyndt at tage teknologierne i brug. Og jo længere, vi kommer i arbejdet, desto større tror jeg, at konsekvenserne bliver. Der er ingen, der ønsker at havne på et plejehjem, så derfor gælder det om at beholde dem så længe i eget hjem som muligt."

Teknologisk styrker kom ikke samfundet til gavn

Når nu erfaringerne er så positive, hvorfor har man så ikke taget fat i 2007 i stedet for 2013?

Halldor Gudmundsson griner og siger, at det er, hvad man kalder et godt spørgsmål, men at svaret måske kan hænge sammen med, hvad han kalder traditionelt islandsk overmod.

"Jeg ved ikke, hvorfor man fra politisk hold ikke har foretaget sig noget tidligere. En forklaring kan være, at man især i perioden op til 2008 blev lullet i søvn af folk, som klappede os på ryggen og gentog, at Island er et af verdens mest teknisk avancerede lande med en ekstrem høj andel af computere og smartphones pr. indbygger."

"Men sandheden er, at den tekniske ekspertise aldrig har forladt, hvad man kan kalde borgernes univers, og bevæget sig op på et professionelt, strategisk plan. Og det er nok den sørgelige sandhed: At vi i vores teknologifascination glemte at få samfundet med." ■

Professor: Derfor er Grønland og Island som nat og dag

Professor i arktiske samfund Rasmus G. Bertelsen mener, at hurtigt bredbånd samt massivt fokus på digital undervisning på sigt kan bringe Grønland på omgangshøjde med de øvrige nordiske samfund. Altinget forsøger at få svar på udfordringerne.

Efter otte år i spidsen for Nordisk Atlantsamarbejde rejser direktør Lars Thostrup sig snart for sidste gang fra skrivebordet på havnen i den færøske hovedstad Torshavn.

Herfra varetager det fem mand store sekretariat hovedparten af organisationens opgaver. Finansieret af Nordisk Ministerråd har NORA, som er forkortelsen for det i brede sammenhænge relativt ukendte organ, som målsætning at skabe vækst og udvikling på tværs af de fire medlemmer: Færøerne, Grønland, Island samt en forening af nord- og vestnorske fylker.

Lars Thostrup, som fra august atter vil være at finde i det danske udenrigsministerium, forklarer, at det især er de geografiske forhold og udfordringer, der knytter områderne sam-

men. Nordatlanten har som den tyndest befolkede del af Europa et særligt behov for at tiltrække virksomheder og vidensorganisationer. Man sætter derfor løbende gang i projekter, som skal løfte regionen.

Et af de seneste tiltag har været Digital Arctic. Projektet beskrives bedst som en online konference bestående af en række cases og interviews, som løbende er blevet offentliggjort på hjemmesiden. Her har man kunnet blive klogere på eksempelvis erhvervs-, uddannelses- og sundhedsforhold hele vejen fra Norge til Canada.

"Grunden til, at vi har sat fokus på området er, at vi ser et oplagt potentiale. Men den kritiske masse er meget lille, og derfor er der behov for, at vi tænker på tværs af de nordatlantiske samfund," siger direktør Lars Thostrup.

Han ser store muligheder i digitale og velfærdsteknologiske løsninger. To af de største barrierer ved at finde sig langt fra det europæiske centralnervesystem er, at befolkningstallene er små og transportomkostningerne store. →

» Der er så stor usikkerhed omkring gennemførelsen af de arktiske megaprojekter, som i høj grad afhænger af faktorer...

→ “Men på det digitale område er barriererne forholdsvis mindre, end de er på andre områder,” siger han.

Grønland skal kopiere Island

Hovedtaler på konferencen var Rasmus G. Bertelsen, som er professor ved Universitetet i Tromsø - Norges Arktiske Universitet og seniorforsker ved Aalborg Universitet. Han er født dansk, men efter at have tilbragt en stor del af sin barndom og studietid på Island har han opbygget en stor viden om og fascination af livet i de arktiske egne.

Et begreb, som går igen i professorens beskrivelse af de arktiske udfordringer, er “human capital”. En størrelse, som bedst oversættes til kvaliteten af borgernes uddannelsesniveau, og som man har masser af på Island - faktisk så meget, at man har distanceret den tidligere danske kolonimagt.

“Når man kender Island og ved, at landet ved indgangen til det 20. århundrede var et af Europas fattigste samfund, så er det interessant, at man i dag har et af de højest udviklede samfund i verden,” siger han.

Analysen af Islands vej fra tilbagestående fiskerination til finansielt centrum (og så glemmer vi tiden efter krisen i 2008) er afgørende i forhold til at skitsere en vej ud af den grønlandske krise. Og spørger man Rasmus G. Bertelsen handler det om uddannelse - også et par andre ting - men mest af alt uddannelse.

“Man skal have en god grundskole, hvor man underviser på modersmålet, og så skal man som minimum have adgang til fag-, gymnasie- og bacheloruddannelser af høj kvalitet. Det

har man på Island, og det har man på Færøerne, mens der er andre udfordringer i det grønlandske uddannelsessystem,” siger han og fortsætter:

“Desuden har der på Færøerne og Island altid været en stærk tradition for brain circulation. Det er noget, der går helt tilbage til landnamstiden i vikingetiden, hvor man sørgede for at suge viden til sig fra de omgivende samfund. Og som stadig findes i dag, hvor især mange islændinge har taget betydelige dele af deres uddannelse i udlandet og er vendt tilbage for eller senere.”

For afhængig af dansk arbejdskraft

Det er årsagen til, at Færøerne og Island lave befolkningstal til trods er homogene samfund, som baseres på landenes egen arbejdskraft, mens antallet af danske akademikere på Grønland er mere end dobbelt så højt som dem, der er født med grønlandsk pas.

“Det bliver selvfølgelig bedre og bedre med tiden, men det ændrer ikke på, at Grønland stadig er afhængig af dansk arbejdskraft, og at dansk derfor spiller en anden rolle i Grønland end på Færøerne eller historisk på Island,” siger han.

Og det harmonerer dårligt med grønlandernes ønske om at være uafhængige af storebroderen i Syd. Analysen af de nordatlantiske naboers vej til selvstændighed viser ifølge professoren, at den indtraf i takt med, at man forstod at udnytte de bugnende naturressourcer:

Fiskeriet på Island er i dag et af verdens mest profitable. Man har forstået at kapitalisere på naturens gaver i form af vandkraft og geotermisk var-

me, mens færingerne har skabt en betydelig indenlandsk offshore-sektor.

Her er man slet ikke nået til på Grønland. Naturforekomsterne af olie og mineraler skal hentes op af kinesiske, skotske og amerikanske virksomheder, og hvis de enorme projekter ellers overhovedet sættes i værk, sås der tvivl om, hvorvidt de samlet set vil være til fordel for det grønlandske samfund.

Travl mand på mellemlanding

Rasmus G. Bertelsen deler ud af sine tanker under en mellemlanding i Kastrup Lufthavn.

Bag ham ligger årsmødet i den amerikansk-canadiske forening for nordiske studier, som blev afholdt i Columbus, Ohio. Og foran venter en workshop i Potsdam om avanceret bæredygtig udvikling af Arktis.

Han spørger sig selv, hvad det næste skridt i den arktiske udvikling mon bliver. Og svaret finder han ikke i aluminiumsproduktion eller andre tunge industrielle hverv, men derimod i det globale informationssamfund.

“Det moderne informationssamfund kræver først og fremmest en masse elektricitet. Og helst en grøn en af slagsen. Det er derfor, at Apple rejste til Viborg, og det er derfor, at Facebook har etableret sig i svenske Luleå, mens der også er oprettet en række datacentre i nærheden af Reykjavik,” siger han.

Hermed er vi fremme ved det andet skridt i den nordatlantiske udvikling. Billig grøn strøm parret med kølige temperaturer, som skaffer økonomisk nedkøling til de enorme serverhaller, er et oplagt bud på et arktisk erhvervseventyr, mener han.

... som det grønlandske samfund ikke har kontrol over, at jeg tror, at fremtiden i højere grad findes i innovation og individuelt iværksætteri. «

Rasmus G. Bertelsen
Professor, Universitetet i Tromsø - Norges Arktiske Universitet

Men en afgørende forudsætning for, at det ønske kan blive opfyldt, er, at man får etableret nye stabile netleverancer. Billigt bredbånd er, som Altinget beskrev det sidste uge, især på Grønland en mangelvare, så udrulning af hurtigere forbindelser må være det første sted at starte.

“I Grønland er internettet meget dyrt, og nord for Nuuk er hastigheden mange steder så lav, at man kun vanskeligt, hvis overhovedet, kan føre en videosamtale på computeren, men må nøjes med lyden. Det samme gælder i Canada og Alaska, hvor en række samfunds kontakt til omverdenen er reduceret til satellitforbindelser til helt sindssyge priser,” siger han.

Prisen for et søkabel langs den grønlandske vestkyst er godt 600 millioner kroner. Det fremstår måske ikke voldsomt set med danske briller, men målt op imod det grønlandske selvstyrebudget er det et astronomisk beløb, forklarer han.

Forbindelse fra Tokyo til London

Han sætter derfor sin lid til en canadisk virksomhed, som nu forsøger at rejse penge til et søkabel, der skal trækkes hele vejen fra Tokyo via Nordvestpassagen til London. Arctic Fiber, som virksomheden hedder, anslår den samlede pris på projektet til 700 millioner dollars.

Man forventer, at en sådan forbindelse vil reducere den digitale afstand mellem Tokyo og London med få milisekunder. Men fordi de to hovedstæder samtidig er blandt verdens vigtigste finanscentre, der flittigt udveksler transaktioner, som går under navnet high speed trading, vil en sådan investering ifølge projektmagerne snart kunne tjene sig hjem.

Ideen er så, at man undervejs på turen langs Nordvestpassagen skulle trække ledninger ind til de arktiske bysamfund - herunder på Grønland. Første del af projektet, som bevæger sig mod Alaska, forventes at være klar ved udgangen af 2016, mens tidsrammen for resten af strækningen er uvist.

“Vi taler om at knytte nogen af verdens it-mæssigt mest isolerede samfund til omverdenen. Og en investering af den karakter vil være en af de mest givende, jeg kunne forestille mig,” siger han.

Giv dem samme muligheder som resten af Vesten
Men hvad forestiller han sig så, at de hurtige bredbåndsforbindelser konkret skulle bruges til - altså udover at give adgang til digitale uddannelser og muligheden for at anlægge nye datacentre?

Nu er vi nået til tredje og sidste skridt i professorens guide til en empowerment af den arktiske region: Nemlig at give indbyggerne adgang til at udfolde sig kreativt og entreprenant på samme måde, som resten af den vestlige verden de seneste 20 år har haft mulighed for.

“Der er næppe nogen dansk husholdning, virksomhed, forening eller myndighed, som kan forestille sig at skulle agere i en verden uden bredbånd,” siger han og fortsætter:

“I diskussionen om den arktiske økonomiske udvikling har der været meget fokus på naturressourcer og udvinding af uran og andre sjældne jordarter. Men der er så stor usikkerhed omkring gennemførelsen af disse megaprojekter, som i høj grad af-

hænger af faktorer, som det grønlandske samfund ikke har kontrol over, at jeg tror, at fremtiden i højere grad findes i innovation og individuelt iværksætteri.”

Digital branding af lokale produkter
Han giver eksempler på traditionelle fanger- og fiskerisamfund, som har brugt de digitale kommunikationskanaler til at markedsføre hudplejeserier og andre naturprodukter.

“Det handler om at give de lokale produkter en fortælling, som gør, at man kan give dem høj værdi på de store forbrugermarkeder. Og på den måde sørger man for, at de traditionelle samfund kan fortsætte med at eksistere, men uden at være lukket af for omverdenen.”

Det lyder jo alt sammen meget godt. Men hvor skal man som grønlandsk politiker starte, hvis man gerne vil hen til det sted, som du nu beskriver?

“Det afgørende skridt fremad består i at hæve kvaliteten af uddannelsessystemet. Man skal give langt flere grønlandere mulighed for at få en uddannelse. Man plejer at sige, at det er sundt for at komme væk fra Grønland en stund - det er nu også sundt at forlade Danmark - men for mange har det at flytte fra Grønland også store økonomiske og følelsesmæssige udfordringer, så jeg tror, at fremtiden er i det, som vi kalder hybride uddannelser.”

“Det vil sige, at de studerende er sammen i korte intense perioder, og så uddanner de sig efterfølgende i en længere periode ved hjælp af online ressourcer. Og der er et billigt og stærkt bredbånd nøglen til at låse samfundets adgang til de muligheder op.” ■

Dortes kamp for at forene grønlanderne på tværs af ismasserne

En god digital infrastruktur er afgørende i et land, som ikke har veje til fysisk at forbinde byer og bygder. Danske Dorte Bøge Sørensen leder som chef for Grønlands Digitaliseringsstyrelse arbejdet med at samle det enorme land

Al snak om danske udkanter forstummer, når man for en stund forlader Lolland-Falster og Mors for at fokusere på de udfordringer, der præger hverdagen i resten af Norden.

Men selv om der kan være evigheder mellem husene i Lapland og langs de norske kyster, tåler arbejdet med at forene byerne ingen sammenligning med den opgave, der venter Dorte Bøge Sørensen, når hun hver morgen åbner døren til hjørnekontoret i den grønlandske Digitaliseringsstyrelse.

Geografisk er Grønland mere end 50 gange større end Danmark. Og med kun 56.000 borgere fordelt på 16 byer og 60 bygder er befolkningstætheden helt nede på 0,03 pr. km² (og dermed verdens laveste). Endvidere er en stor del af byerne kun mulige at nå frem til med lufttransport.

Man skulle derfor mene, at Grønland mere end noget andet land i verden havde brug for stabile, elektroniske kommunikationsveje til at holde samfundet sammen.

Men faktum er, at de sidste byer først kom på nettet i 1998, og at øens eneste bånd til omverdenen frem til 2009 var en langsom satellitforbindelse.

Nu er den sydlige del af Grønland forsynet med et søkabel, som løber fra Newfoundland i Canada og ved sin åbning forøgede kapaciteten 5.000 gange.

Men internetadgang er stadig en dyr - og sløv - fornøjelse. I hovedstaden Nuuk er 10 Mbit/s stadig den hurtigste forbindelse, og vil man kunne hente op til 200 GB, som er loftet, koster det 1.699 kroner om måneden.

» Det var som at træde nogle år tilbage i tiden. Alle de ting, vi diskuterede i Danmark i midten af nullet, diskuterer man på Grønland i dag. Den store forskel er dog, at hvor vi dengang selv var nødt til at finde svarene, er de i dag allerede fundet. «

*Dorte Bøge Sørensen
Chef, Grønlands Digitaliseringsstyrelse*

Digital teknologi holder samfundet sammen

"Hvor det i Danmark er veje og togskinner, der knytter samfundet sammen, varetages den rolle her af den digitale kommunikation. Og det er også en af årsagerne til, at jeg tog jobbet heroppe," siger chef for Digitaliseringsstyrelsen Dorte Bøge Sørensen.

Hun er - som hovedparten af akademikere på Grønland - pæredansk og kommer fra en stilling i Københavns Kommune. I sommeren 2013 flyttede hun til Nuuk for at begynde arbejdet med opbygningen af Digitaliseringsstyrelsen, som gik i luften 1. november 2013.

Målet er ifølge hjemmesiden at "effektivisere og modernisere den offentlige administration, øge produktiviteten og skabe mere sammenhæng i borgernes og virksomhedernes oplevelse af den offentlige service". I strategien "Digitalisering som drivkraft" har man defineret seks temaer, som præger arbejdet:

- Mere og billigere internet
- Modernisering af grunddata
- Enkel, effektiv og sammenhængende offentlig sektor
- Digital uddannelse og kompetencer
- Sundhed for alle

Innovation og investeringer
En vision, der ved første øjekast lige

så vel kunne have undsluppet læberne på direktøren for den danske pendant. Men så snart man dykker lidt ned i tallene, viser forskellene sig.

77 procent af grønlandske huse på nettet

En frisk undersøgelse viser, at 77 procent af de grønlandske husstande nu har adgang til internet. I Danmark er det tilsvarende tal 93 procent. Og selv om der er tale om en mærkbar stigning i løbet af de fem år, man har målt, så understreger Dorte Bøge Sørensen stadig, at man ikke skal lade sig narre af tallene.

"Der er stor forskel på at sidde i Nuuk og så i en lille østgrønlandsk bygd. Nu bliver der spurgt, om man har adgang til nettet, men det er langt fra det samme, som at man så også bruger det," siger hun.

Grønlanderne skal altså lære at bruge internettet. Og potentialerne er så mange, at hun dårligt ved, hvor hun skal starte.

"Meget af det handler om at vise folk, hvilke døre teknologien åbner. Tidligere var det besværligt at komme i kontakt med kommunen, som kunne ligge en dagsrejse væk. Nu kan man skrive en besked via borgerportalen Sullissivik, og den slags digitale mødesteder er noget, som vi arbejder en del med," siger hun.

I den knap så borgerrettede afdeling bruger styrelsen kræfter på at øge gennemsigtigheden af ledelsessystemerne. Grønland har været plaget af en stribe korruptionsskandaler, og håbet er, at bedre administrativ styring kan være med til at forhindre flere af slagsen.

Et tredje punkt er arbejdet med velfærdsteknologiske løsninger. Her har Grønlands administration levet et meget tilbagetrukket liv. Når man spørger ind til mængden og kvaliteten af grønlandske projekter, får man at vide, at der så godt som intet findes, og at det, der trods alt findes, ikke har fungeret i praksis.

Fordomme om fejlslagne grønlandske projekter

Men det er ikke korrekt, anfører Dorte Bøge Sørensen.

"Vi er i fuld gang med at indføre en fælles elektronisk patientjournal (EPJ) for hele landet, så journalen følger patientens vej i sundhedssystemet. Et sådant system har man eksempelvis ikke i Danmark, hvor hver region bruger sit eget system. Og så arbejder vi med at bruge videokommunikation i sygehusvæsenets behandling," siger hun.

I digitaliseringsstrategien har man beskrevet en række tiltag, som man sigter efter at føre ud i livet: →

Besøget i laboratoriet for enden af bjerget

- • Bedre overblik i sygdomsforløb
• Bedre patientoplysninger
• Effektiv sundhedsadministration
• Sundhedsportal
• Udbredelse af telemedicin

Hvorfra stammer historierne om, at der ikke sker noget på Grønland, tror du? "Det er et udtryk for en gammeldags indstilling til det grønlandske samfund. Der er en masse familier, som de seneste år er blevet introduceret til teknologien blandt andet gennem deres børn, og jeg fornemmer en stærk vilje til at gribe de digitale muligheder."

"En anden forklaring er også, at vi ikke har været gode nok til at fortælle om det arbejde, som vi rent faktisk laver heroppe. Her har vi nok været lidt for nørdede og fokuserede på at få sat gang i projekterne," siger hun.

Trådte tilbage i tid

Da Dorte Bøge Sørensen ankom til Grønland, var der ellers masser af indtryk at formidle. Både de personlige, som fulgte af mødet med en ny kultur, men i høj grad også de faglige.

"Det var som at træde nogle år tilbage i tiden. Alle de ting, vi diskuterede i Danmark i midten af nullerne, diskuteres man på Grønland i dag. Den store forskel er dog, at hvor vi dengang selv var nødt til at finde svarene, er de i dag allerede fundet," siger hun.

En ting er, at der ligger en teknologisk løsning klar. En anden er at omsætte den til praksis. Eksempelvis er det for Dorte Bøge Sørensen åbenlyst, at Grønlands vej ud af den økonomiske krise er bedre uddannelse.

"Når den lille gruppe af grønlandske unge, der vælger gymnasiet, er færdige og skal videre i uddannelsessystemet, rejser de til Canada eller Danmark, og så kommer de fleste ikke tilbage. Her er svaret naturligvis, at vi skal få flere uddannelser til Grønland. Meget af det kan nås via hjemmeundervisning ved computeren, mens de sidste skridt tages ved, at man fysisk flytter flere uddannelser til Grønland."

Mønstereksemplet er Danmarks Tekniske Universitets (DTU) uddannelse til arktisk ingeniør, som er delt mellem Lyngby ved København og så Grønlands næststørste by Sisimiut cirka 300 kilometer nord for Nuuk.

"Mange af dem bliver og arbejder efter uddannelsen, og det er præcis den model, som vi forsøger at kopiere på det digitale område."

Ny strategi for erhvervsudvikling Hun kan dog ikke løfte sløret for konkrete projekter, men siger, at der er flere initiativer undervejs.

"Tidligere har den grønlandske erhvervsstrategi primært haft fokus på

fiskeri. Nu har man så udvidet den til også at omfatte minedrift. Men jeg tror, at man er nødt til at spille på flere strenger."

"Turisme er et oplagt indsatsområde, men det kræver store investeringer i infrastruktur. Jeg tror, at et stærkt fokus på it-kompetencer kan være vejen frem for det grønlandske samfund. Det er en sådan, vi skal samle landet," siger hun.

Hun er dog godt klar over, at hendes visioner er store. Og måske for store til, hvad der kan lade sig gøre på den korte bane. Og at hun derfor har været nødt til et par gange at bremse sig selv for ikke at presse for hårdt på.

"I strategien sætter vi ikke mål for, hvor stor en del af befolkning der skal være i stand til at servicere sig selv via digitale services. Jeg var i begyndelsen meget opsat på at lave konkrete mål, men kunne godt se, at det var for tidligt."

"Vi er nødt til først at se løsningerne gøre en konkret forskel for borgerne. Og derefter kan vi så begynde at lave planer for, hvordan vi får de sidste med." ■

Et af verdens førende telemedicinske forskningscentre ligger i nordnorske Tromsø. Her tvinger enorme afstande mellem byerne lægerne til at tænke nyt. Træge politikere spænder dog ben for fremskridtet.

Man skulle næsten tro, at aktiviteterne på Tromsøs nationale center for telemedicin var af typen, som ikke tåler dagens lys.

Efter at have taget turen fra centrum gennem en snørklet række af underjordiske tunneller (hvornår er du sidst stødt på en rundkørsel dybt inde i et fjeld?), befinder man sig i Forskerparken cirka fem kilometer uden for en af Norges nordligst beliggende byer.

Her går solen ned den 21. november og viser sig ikke på himlen igen før to måneder senere. Når regnen samtidig falder fra himlen i ét væk, er det let at miste orienteringssansen.

Men det er ikke kun Altinget, som gaber sig gennem de første kopper kaffe. Annelill Bruun Flaamo, der arbejder som kommunikationsrådgiver på centret, har boet i Tromsø i 18 år.

"Man vænner sig ikke til mørket. Faktisk bliver det hvert år kun værre og værre," siger hun og forklarer, at det er særligt slemt, når et massivt lavtryk som nu har lagt sig over fjorden.

Men så er det jo godt, at man kan arbejde sig ud af trætheden, og det er præcis, hvad rækken af forskere, som Annelill Bruun Flaamo en torsdag i begyndelsen af december har linet op til ære for Altinget, har tænkt sig.

Tromsø vandt kampen mod Oslo Nasionalt senter for samhandling og telemedisin (NST) blev grundlagt i 1999 og anerkendes i dag som et af verdens førende telemedicinske forskningscentre. De første skridt blev taget i 1993, da læger fra Tromsøs universitetshospital (UNN) ved hjælp af lavhastighedsmodemmer assisterede kolleger i andre af Norges nordligste byer ved konsultation af øre-, næse- og halspatienter.

Man så hurtigt, at der var betragtelige gevinster at hente ved at bruge teknologien til at begrænse de enorme køretider langs de norske kyster. Eksempelvis tager turen fra Tromsø, som med 60.000 indbyggere er Nordskandinaviens største by, til Alta 300 kilometer op ad kysten mere end fem timer at tilbagelægge i bil.

Da den norske regering besluttede, at man ville sætte forskningen i system, fulgte en lang kamp mod hovedstaden i Syd. Men Tromsø trak sig sejrrigt ud af opgøret med magteliten i Oslo - blandt andet ud fra argumentet om, at løsningerne bedst lod sig teste i de svagtbefolkede nordlige områder →

→ - og det er derfor, at centret i dag leverer 250 af byens arbejdspladser.

Heraf er halvdelen knyttet direkte til forskning. En af forskerne er svenske Daniel Hällgren, som sammen med et team på i alt 16 personer udvikler nye løsninger til diabetespatienter.

Daniel Hällgrens speciale er apps til mobiltelefoner, som skal gøre det lettere for patienter at følge den kroniske sygdom.

I 2014 blev det estimeret, at antallet af diabetespatienter på verdensplan er 387 millioner. Et tal, som i 2035 ventes at være vokset til 592 millioner. Hovedparten af tilfældene er relateret til livsstil (type 2), mens årsagen til de sidste 20 procent (type 1) stadig ikke er fastlagt.

“Patienterne går til en samtale med lægen hvert halve år, men i mellemtiden er de meget alene med sygdommen. Og det er det, vi vil lave om på, ved at give dem et værktøj, som skal gøre det lettere at monitorere sig selv,” siger han.

Et liv fuld af farer

Livet som diabetespatient er fuld af farer, forklarer han. Tager man for lidt insulin, bliver blodsukkeret for højt, hvilket i yderste konsekvens kan medføre hjertestop. Men tager man for meget, kan blodsukkeret blive så lavt, at man får insulinchok og går i koma.

“Det er meget vanskeligt at vide, hvor store mængder insulin man skal tage. Mange faktorer spiller ind: Hvad man har spist, om man er syg eller stresset, men også om man har dyrket motion,” siger han.

I 2013 lancerede NST så en app til Google Play - en diabetesdagbog - som registrerer faktorer som mad, motion, insulin og søvnmønstre. Efter hvert måltid taster man sit kaloriendtag ind - en hakkebøf, fire kartofler og tre skud broccoli - og så regner appen ud, hvor meget insulin kroppen har brug for.

Efterfølgende har man så udviklet produktet, så man i dag kan tilgå appen fra sit smartwatch. I alt 1.000 norske brugere har hentet app'en. Næste skridt bliver at introducere den på det europæiske marked.

Er det også muligt at dele sine data med den praktiserende læge, så man er fri for at rende til månedlige kontrolbesøg?

“En stor del af patienterne ønsker ikke, at lægen har kontinuerlig adgang til ens data. Løsningen har derfor været at gøre det muligt at uploade patientdata i enkeltstående tilfælde. Det vil sige, at en patient, som bor på Svalbard, kan sende sine data, og så er det kun, hvis lægen vurderer, at der er sket en negativ udvikling i sundhedstilstanden, at det er nødvendigt at flyve vedkommende ind til konsultation.”

Drømmen om den fuldautomatiserede løsning

Endnu mangler man dog at finde en løsning på den helt store udfordring: en automatiseret overvågning af blodsukkeret.

Patienter med type 1-diabetes anbefales at måle blodsukkeret ved at prikke hul på fingeren fire gange dagligt. Men ikke alle kan overskue de hyppige målinger.

“Problemet er, at blodsukkeret kan svinge voldsomt på få minutter. Man har derfor i 30 år forsøgt at udvikle et armbånd, som konstant måler blodsukkeret, men det er ikke lykkedes,” siger han.

Man kan få indoperet en nål under huden, som måler værdierne. Men dels er det meget dyrt, dels skal nålen udskiftes efter kun få dage.

“Målet er at udvikle et redskab, som skal udskiftes en gang årligt,” siger han og forklarer, at drømmen er en løsning, hvor alle faser er automatiseret, og hvor måleinstrumentet taler direkte til insulinpumpen, som også er opereret ind i kroppen.

Daniel Hällgrens arbejde præsenterer den del af forskningen, som er mest avanceret. Men sådan behøver det ikke være. En anden af centrets opgaver er at hjælpe lignende centre med at blomstre op over resten af verden.

Førstehjælp til Rusland og Moldova

Da Tove Sørensen i 1997 flyttede til Tromsø for at begynde arbejdet på centret, havde hun i nogle år hjulpet det nordvestlige Rusland, som døjer med samme geografiske udfordringer som Nordnorge, med at tage telemedicinske løsninger i brug.

“Da vi begyndte samarbejdet med centret i Arkhangelsk, skulle projektmidlerne betale for alt. Man havde hverken computere eller internet til rådighed. Men i dag har samarbejdet ændret sig. Mange af de basale ting er på plads, og vi er nået til et stadie, hvor vi også kan lære af deres erfaringer,” forklarer hun.

» Det store problem er bare, at der lige nu ikke investeres nogen penge på området, og derfor kan jeg også godt frygte, at arbejdet på et tidspunkt glemmes og går i sig selv igen «

*Kirsten Eriksen
Afdelingsleder, NST*

Tove Sørensen har i løbet af sine 17 år på centret været med til at opbygge afdelinger i lande som Palæstina, Moldova, Zambia, Sydafrika og Rusland.

“Behovet for telemedicinske løsninger i Palæstina er kun blevet større i de 10 år, der er gået, siden vi hjalp arbejdet i gang. Det israelske militær gør det i dag umuligt at flytte patienter fra et hospital til et andet, fordi man ikke kan bevæge sig over de besatte områder,” siger hun og understreger, at det er arbejdsvilkår, som de færreste vesterlændinge kan satte sig ind i.

I Moldova opdagede hun, at det kan være svært at opbygge hospitalsstrukturer efter norsk forbillede i et land, hvor lønningerne er skruet helt anderledes sammen.

“I Norge er lønninger til personalet den største udgift i sundhedssystemet. Men i Moldova, som er Europas fattigste land, mangler man ikke hænder på sygehusene. Her slås man derimod med korrupsion og at svært gennemskueligt sundhedssystem,” siger hun.

Norge mangler fokus på drift

Og at tegne et billede af Norge som landet med svar på alle verdens problemer ville være forkert af flere årsager (og formentlig også flere, end denne artikel vil komme ind på).

Efter en halv dag i selskab med Anne-lill Bruun Flaamos udvalgte forskere bevæger vi os tilbage gennem bjerget

til Tromsøs centrum. Her har Kirsten Eriksen, der leder centrets afdeling for rådgivning og innovation, taget plads på Radisson Blu Hotel ved fjorden. Tusmørket, som i nogle få timer midt på dagen gør det muligt at se længere end til næste gadelygte, er allerede ved at fortone sig i fjeldene.

Eriksen forklarer, at en stor del af hendes arbejde er at sørge for, at de 35 millioner norske kroner, som centret årligt modtager fra staten, gennem en stribe projektansøgninger veksles til de cirka 90 millioner kroner, der udgør centrets samlede budget.

Målet er at geare den faste støtte med faktor tre. Og det lykkes, forklarer hun, for der er hele tiden nye steder at sætte ind. Men spørgsmålet, som hun rejser, er, om man ikke burde bruge en større del af midlerne på at føre de eksisterende løsninger ud i livet frem for hele tiden at ville skubbe forskningen fremad.

“Problemer er, at der i Norge ikke er nogen, der har ansvaret for at implementere nye tekniske løsninger,” siger hun og fortsætter:

“Det er op til hvert sygehus og hver kommune og region at vælge, hvad man vil satse på. Det betyder, at vi i nu 15 år har haft tusind små blomster til at vokse hist og pist, og det er fint nok, at der bliver lavet en masse spændende projekter, men på et tidspunkt er der altså brug for, at nogen sætter sig ned og samler indsatsen.”

Helikoptertur svarer til køretur på tværs af Danmark

Lyder kritikken af det norske sundhedsvæsen bekendt? Efter at have gennemført en del af sin uddannelse i Danmark og siden have fulgt den danske debat mener Kirsten Eriksen, at der er mange lighedstræk mellem den norske og danske tilstand. Men at Danmark med blandt andet en digital vækststrategi og de seneste kommuneaftaler har taget et skridt i den rigtige retning.

“Jeg oplever det sådan, at viljen er der, og at planen sådan set også er der, men at der er en træghed i systemet, som gør, at de nødvendige tiltag alligevel ikke bliver gennemført,” siger hun.

“Der er store gevinster ved at bruge apps til egenmestring. Men kommunerne får ikke at vide, at de skal sørge for at implementere så og så mange løsninger, men bare, at de skal udføre opgaverne “godt”, og så sker der bare ikke nok.”

Der er mange danskere, der har indtryk af, at Norge som rig olienation burde have råd til at investere massivt i ny teknologi?

“Men vi har også nogle helt andre udfordringer end i Danmark. Bare det at flyve en patient fra en ø til det nærmeste hospital koster mere, end det gør at køre en patient på tværs af Danmark.”

Men det betyder vel så også, at potentialet er så meget desto større?

“Ja, og det er lige præcis det potentiale, som vi ikke får udnyttet.” ■

Her passer én sygeplejerske på byens hospital

Longyearbyen på øgruppen Svalbard huser verdens nordligst beliggende hospital. Her er afstanden til fastlandet den største hindring for patientens overlevelse. Og derfor er Svalbard et ideelt sted at teste telemedicinske løsninger.

En sløv søndag i midten af december ringer telefonen på Mary Ann's Polarrigg i Longyearbyen på Svalbard.

Herhjemme bruges betegnelsen "sløv søndag" oftest til at beskrive dagen efter en lang aften i byen, hvor man ikke orker andet end at bestille snask fra det nærmeste gadehjørne. Men på Svalbard er det ikke bare individets aktivitetsniveau, men øen som sådan, der er gået i sort.

Bogstaveligt talt. I de 110 dage om året, hvor solen ikke bevæger sig over horisonten, er Longyearbyens 2.043 indbyggere afhængige af kunstigt lys for at skelne nat fra dag. Og når så det eneste supermarked - Svalbardbutikken - i forening med byens få cafeer og turistbutikker fejrer søndagen ved at give personalet fri, er her dødt.

Meget dødt.

Enkelte steder er der dog tegn på liv. Afdelingslederen på øens sygehus, Aksel Bilicz, har besluttet at møde ind et par timer for at ordne nogle gøremål. Alene i kraft af sit fremmøde søndag eftermiddag har han fordoblet antallet af medarbejdere på sygehuset fra én til to.

Og nu ringer han altså til Altinget for at tilbyde en guidet tur rundt på hospitalets ydmyge faciliteter. Longyearbyen er hovedbyen på den norske øgruppe Svalbard og gør med sin placering på den 78. breddegrad sig fortjent til titlen som verdens nordligste by (en håndfuld udposter befinder sig højere mod Nord, men de tæller ikke med i det officielle regnskab).

Isbjørne i stedet for strålekanoner

Her er ingen fancy strålekanoner og CT-scannere. Man skal heller ikke møde op i forventning om at modtage kemoterapi eller at få forløst sit afkom. Til gengæld kan man - og det kan Aksel Bilicz bekræfte - være så heldig at møde en isbjørn ved hovedindgangen til det gule træsygehus.

Aktuelt kan det eneste vilde islæt tilskrives de rensdyr, der græsser i sne-driverne bag hospitalet. Aksel Bilicz tager imod i reception. Han har arbejdet 10 år på hospitalet som sygeplejerske - heraf de sidste to år som ansvarlig for den samlede drift.

I alt 24 personer arbejder med at tage hånd om borgernes sundhed. Tre af dem er læger.

"Gennemsnitligt har vi 200 indlagte i løbet af et år. Og de allerfleste ligger her kun et døgn. Ellers plejer vi at sende dem til Tromsø," forklarer han i kaffestuen efter rundvisningen.

Når han senere i dag traver gennem snedriverne hjem til familien, er sygeplejersken atter alene på arbejde. Men fordi sygehuset lige nu kun har én person indlagt, har hun tid til detalje-

» I begyndelsen var der stor lokal modstand mod projektet. Folk var især bange for, at de skulle føle sig overvågede ved, at der sad et hold læger i Tromsø og kiggede dem over nakken...

ret at følge mændenes jagtstart fra skiskydningskonkurrencen i svenske Östersund.

"Min søn er lige under de allerbedste i verden," siger hun og rykker numsen frem i den brune læderstol.

Et spørgsmål om afstand

Et spørgsmål trænger sig på. Hvad sker der dog på Svalbard, som set med velfærdsteknologiske briller gør øen interessant? Men selv om nødvendigheden kan være svær at få øje på en afslappet søndag, er den der dog, og det handler ikke overraskende om afstande.

Beliggende halvvejs mellem Nordpolen og det europæiske fastland er transport til og fra Svalbard både dyr og besværlig. I 2004 startede Tromsøs center for telemedicin derfor et projekt, som ved hjælp af ny kommunikationsteknologi skulle mindske de fysiske afstande.

Projektet, som blev kaldt VAKe (video-baseret akutmedicinsk konference), er ledet af sygeplejerske Oddvar Hagen. Han har selv boet en årrække på Svalbard, men opererer i dag fra centret i forskerparken i Tromsø.

"Tidligere blev lægen nødt til at forlade patienten, hvis man havde brug for at rådføre sig med en kollega under en operation. En svær akutsituation kan altså godt kræve 20 af den slags opkald, og så kan man godt regne ud, at det ikke ligefrem forøger patientens chance for at overleve," siger han.

Målet med projektet er derfor at give lægen ved operationsbordet adgang til råd fra ikke bare én, men i dette tilfælde en række kolleger, som er samlet

på universitetssygehuset i Tromsø. Et antal kameraer installeret på stuen gør, at panelet kan følge operation direkte, mens de rådgiver lægen gennem et håndfrit mobil sæt.

"Desuden har panelet adgang til samtlige data om patienten. Det betyder, at man via video kan følge operationen på samme måde, som hvis man stod i selve lokalet," forklarer Oddvar Hagen.

Nu vil Statoil også kopiere modellen

Teknologien er primært blevet testet i akutte situationer. Det er her, at kravet til hastighed er størst, og derfor også her, at man bedst opdager huller i systemet.

"Men på sigt er planen, at vi skal bruge videokonferencerne til alle situationer, hvor afstand er en udfordring. Eksempelvis har vi kontakten Statoil med henblik på rådgivning af sygeplejerskerne på boreplatformene. Der er store penge at spare, hvis man kan håndtere problemerne uden at skulle flyve folk i land med helikopter," siger han.

Andre olieselskaber i verden benytter sig allerede af en lignende teknologi. Hospitalet i Longyearbyen er heller ikke unikt. Tre steder i Nordnorge har man etableret et fast samarbejde, hvor teamet i Tromsø sidder parat til at give gode råd.

"Trenden i sundhedssystemet er jo, at yderområderne bliver affoket for specialister, så det er afgørende, at vi finder et alternativ," pointerer Oddvar Hagen.

Lægerne på Svalbard er i udpræget grad generalister, hvilket er →

... Men så fandt vi ud af, at det faktisk var med til at skabe en forøget tryghed i arbejdet. «

Aksel Bilicz
Afdelingsleder, Longyearbyens Sykehus

→ nødvendigt, når de skal kunne håndtere alle slags situationer. Mere end 80 procent af de patienter, som henvender sig på sygehuset på Svalbard, får tilstrækkelig hjælp fra en generalist. Af de sidste 20 procent fragtes langt de fleste med fly til Tromsø i løbet af et par dage. Blot en lille gruppe har brug for akut assistance.

Hjulpes ved isbjørneangreb

Tilbage i Longyearbyen forklarer Aksel Bilicz, at man i gennemsnit har 5-6 alvorlige skader på et år. Altså skader, hvor det enten er nødvendigt at fragte patienten akut til Tromsø eller at foretage en operation på stedet.

Bilicz arbejdede også på sygehuset, da teknologien blev installeret i 2005, og han mener derfor at kunne erindre sig de gange, hvor systemet er taget i brug ved akutte hændelser:

"Allerede første år fik vi en mand ind, som var blevet nedkølet til 27 grader. På grund af dårligt vejr kunne vi ikke få ham i luften med det samme, så vi brugte VAKe til at overvåge hans tilstand."

I 2009 blev man nødt til at udføre et dramatisk kejsersnit. Men inden da havde man gennem tæt kontakt med en gynækologisk afdeling gjort alt, hvad man kunne for at bremse fødslen.

"I 2010 og 2011 havde vi så to isbjørneangreb, hvor vi brugte teknologien til at behandle og klargøre patienterne til transport," siger han.

Desværre kunne lægerne ikke redde livet på den 17-årige engelske skole-dreng, der i 2011 sammen med fire af

sine kammerater blev overfaldet under en overlevelsestur på Svalbard.

Er det din vurdering, at teknologien har været med til at redde menneskeliv?

"Nej, det mener jeg ikke, at den har. Generelt er det også svært at få nogen til at udføre et fysisk indgreb, som de ikke har udført før.

Og når du står i en stresset situation, er det ikke sikkert, at det kan løses ved hjælp af en internetforbindelse til et lægehold 1.000 kilometer væk."

"Men ved kejsersnittet i 2009 er jeg glad for, at vi havde VAKe til rådighed. Jeg tror, at vi havde brugt længere tid på at træffe samme beslutning, hvis rådgivningen var foregået over en telefonforbindelse, og så kunne det have været for sent."

Fra skepsis til tryghed

Det er episoder som den i 2009, der har gjort, at teknologien er blevet omfavnet af personalet på sygehuset i Longyearbyen.

"I begyndelsen var der stor lokal modstand mod projektet. Folk var især bange for, at de skulle føle sig overvågede ved, at der sad et hold læger i Tromsø og kiggede dem over nakken. Men så fandt vi ud af, at det faktisk var med til at skabe en forøget tryghed i arbejdet," siger han.

Trygheden i de komplekse situationer er siden blevet afløst af glæden ved at kunne tilbyde mere kvalificerede løsninger på også mindre problemer. Aksel Bilicz husker en patient med et særpræget udslæt, som de fik håndteret.

"Vi bruger det også i psykiatrien. Enten til terapeutiske samtaler med patienterne, eller som undervisningsværktøj. Jeg kunne dog godt tænke mig, at vi udvidede anvendelsen," siger han og fortsætter:

"Det er for eksempel ikke nemt at få en second opinion fra en specialist, når man bor på Svalbard"

Giver råd til folk i kulminerne

Og så er der den anden variant af samarbejdet, hvor det er lægerne på sygehuset i Longyearbyen, der er specialisterne, og arbejderne i en af øens små minebyer, der har brug for vejledning.

"Vi har en direkte forbindelse til Svea, hvor vi kan hjælpe minearbejderne ved mindre alvorlige skader, så de ikke behøver at blive fløjet til Longyearbyen. Men det kunne sagtens udvides til de andre små minesamfund," siger han.

Fremtidsudsigterne for samarbejdet er altså lyse, og så har vi slet ikke beskæftiget os med de økonomiske fordele ved, at borgerne i de små nordiske øsamfund slipper for dyr transport. Men den slags spørgsmål er ikke Aksel Bilicz' bord.

Hans arbejdsdag er også snart slut. Eftermiddag er ved at blive afløst af aften på Svalbard. Det giver sig dog ikke udtryk i visuelle forandringer af landskabet, som stadig kun males i nuancer af sort - tilsat strejf af lys fra den nærmeste gadelygte.

En udtjent stationcar kører op til indgangen for at afhente hospitalets eneste patient. Nu er sygeplejersken helt alene. ■

NORGE

Oslo

Norsk forsøg på at få handicappede i arbejde: Altruisme, branding eller god forretning?

Hvert år poster det norske mobilselskab Telenor millioner i et program, der skal forberede fysisk og psykisk handicappede på arbejdsmarkedet. Alttinget har besøgt hovedsædet i Oslo, hvor man forstår at få tre ud af fire deltagere i fast arbejde.

Hver morgen tager Ingrid Ihme bussen fra Oslo til Fornebu. En beskeden tur på 20 minutter langs den norske hovedstads skærgård, som ikke har for vane at byde på de store overraskelser.

Men denne morgen er der noget, der fanger hendes opmærksomhed. En reklame i vinduet i bussen med budskabet "Mitt handicap er at jeg ikke har en jobb å gå til".

Det tager hende ikke mange sekunder at tage et billede af reklamen og smide det på Facebook. Men vel at mærke ikke hendes egen Facebook-side.

Historien fortæller hun som noget af det første, da Alttinget møder hende i Telenors hovedsæde vest for Oslo en afkølet morgen i begyndelsen af december. Her arbejder Ingrid Ihme som direktør for mobilselskabets program Open Mind, som siden 1996 har hjulpet med at skaffe handicappede i arbejde.

Afsenderen af busreklamen er ikke Telenor, men en norsk sammenslutning af unge handicappede. Alligevel er budskabet som taget ud af direktørens mund og projektbeskrivelserne på mobilselskabets hjemmeside.

Floskler omsættes til handling

Her trives udsagn som "uden erfaring får du ikke job, og uden job får du ikke erfaring". Og man må ikke glemme, at det handler om at "bryde den onde cirkel og se på enkeltindviders ressourcer". Men hvor formuleringer af den karakter hurtigt får et strejf af floskel og risikerer at fuse ud i ingenting, tager man i Norges største mobilselskab budskabet anderledes seriøst.

I alt 200 personer har siden 1996 gennemført Telenors toårige program Open Mind. Hvert år tager 15-20 personer hul på et træningsforløb, der begynder med kortlægning og generel undervisning, og som senere skaffer vedkommende i praktik i Telenors egne selskaber eller hos en af de selskaber, som samarbejder med Telenor omkring programmet.

Lønnen under hele forløbet betales af den norske stat. Alligevel vurderer Telenor, at de samlede udgifter løber op i 250.000 norske kroner pr. deltager. Et beløb, som dog skal holdes op imod de udgifter, som man bruger på at →

» Telenor er et vidensselskab, så det er nødvendigt for os at rekruttere folk med gode kompetencer. Det betyder, at vi må søge i hele befolkningen, og ikke bare blandt de kedelige sunde mennesker. «

Ingrid Ihme
Direktør, Telenor Open Mind

→ rekruttere og fastholde medarbejdere. "Jeg ser det som win-win-win," siger direktør Ingrid Ihme.

"Det er win for Telenor, som får dygtige og motiverede medarbejdere. Det er win for folk, som efter lang tids ledighed kommer i en position, hvor de kan finde arbejde, og det er win for samfundet, der i stedet for at betale understøttelse nu kan høste skatte-kroner fra aktive borgere."

Tre ud af fire i job

Det vurderes, at arbejdet indtil videre har sparet den norske stat for 25 millioner kroner.

Ét tal er man dog særlig stolt af: Nemlig at det er lykkedes 75 procent af de personer, som har deltaget i programmet, efterfølgende at skaffe sig et fast arbejde.

Da Ingrid Ihme 23 år gammel i 1996 blev en del af det første hold, kom hun direkte fra universitet, hvor hun havde læst idéhistorie.

"Jeg havde forberedt mig på, at det kunne blive vanskeligt at få et arbejde. Men jeg var heldig hurtigt at blive en del af projektet, og siden da har mit mål været at hjælpe andre handicappede i en lignende situation."

Eneste formelle krav for at blive en del af Open Mind er, at man besidder et fysisk eller psykisk handicap. Mentalt handicappede kan dog ikke være en del af programmet, da man skal kunne varetage en almindelig jobfunktion.

I en alder af bare syv år blev Ingrid Ihme sat i kørestol. Hun er født med muskelsvind, og fortællingen om hendes vej fra ansat med løntilskud

til direktør for det seks personer store hold bag Open Mind er en af projektets største succeshistorier.

En anden historie, som hun selv ynder at fremhæve, er hvordan det lykkedes den 24-årige spastiker Alexander Høset at havne i en stilling som uundværlig it-systemarkitekt. Han er ifølge Ingrid Ihme et billede på, at handicappede, som endelig får en chance på arbejdsmarkedet, ofte er mere motiverede end raske mennesker.

"Hver morgen møder han klokken halv otte, efter han har siddet en time i kø. Hans sygdom gør, at han nogle gange kan blive træt og udmattet. Men han giver sig ikke.

Alexander har et drive, som gør, at han får sin vilje. Eksempelvis gik der noget tid, før Telenor kunne tilbyde ham et fast job. Men i stedet for at sidde og vente gik han selv op til den øverste direktør og sagde, at de var nødt til at ansatte ham."

Handicappede er mere motiverede

Andre af de eksempler, som man kan finde på hjemmesiden, inkluderer svagtseende med ekstremt forstørrede skærmbilleder og sågar en kvinde, som betjener sin computer ved hjælp af en pind i munden.

Man kan få det indtryk, at det er en fordel for Telenor at ansatte personer med handicap. Er en handicappet person en bedre medarbejder?

"Jeg tror ikke, at man kan sige, at de medarbejdere, som vi får ind gennem Open Mind, er bedre, men de er i al fald mere motiverede," siger hun og fortsætter:

"Telenor er et vidensselskab, så det er nødvendigt for os at rekruttere folk med gode kompetencer. Det betyder, at vi må søge i hele befolkningen, og ikke bare blandt de kedelige sunde mennesker."

Mens Ingrid Ihme har været med siden begyndelsen, er jobcoach Geir Håkensen først senere blevet koblet på projektet. Hans tilgang til arbejdet er en anden end direktørens - alene af den årsag, at han ikke selv lider af et handicap. Det betyder til gengæld, at han har lettere ved at få øje på den betydning, som arbejdet har for virksomhedskulturen.

"Programmet gør, at folk tænker mere kreativt. Det gør dem mere åbne og gavmilde og udrydder samtidig de fordomme, som man kunne have om handicappede," siger han.

Døvs kommunikerer gennem mundaflæsning

Efter at have siddet en times tid ved mødebordet fører Geir Håkensen an på en guidet tur rundt i hovedkvartieret. Telenor råder - som man ville forvente det af verdens sjette største mobil-selskab - over et uoverskueligt antal kvadratmeter. Bygget op i klassisk imponerende stil med dyre trægulve og enorme glasfacader.

Men at her skulle være taget særlige hensyn til handicappede, er der ikke meget, der tyder på.

Naturligvis er alle etager udstyret med handicaptolletter, og dørene åbner automatisk, når man nærmer sig dem. Eneste umiddelbare forskel er det redningsudstyr, som med placering langs væggene kan få kørestolsbrugere ud af bygningen i tilfælde af brand.

Ellers finder de største ændringer sted på, hvad man kunne kalde de indre linjer. Eksempelvis inde i Geir Håkensen's eget hoved. Han har, forklarer han, en tendens til at blive hektisk, når en problemstilling optager ham.

Og her er han somme tider tvunget til at sætte hastigheden lidt ned, så han ikke bombarderer sin chef med talestrømmen. Men det er godt for ham, fordi det får ham ned på jorden igen.

På vej tilbage til mødelokalet støder vi foran handicaptolletet på en mand i slutningen af tyverne, som på nuværende tidspunkt er halvvejs gennem praktikforløbet. Lige nu arbejder han med share points, forklarer Geir Håkensen.

Hans handicap er, at han er 90 procent døv. Men fordi han har lært sig selv kunsten at mundaflæse, er den eneste forskel på ham og resten af virksomhedens medarbejdere, at hans stemme lyder en smule anderledes. Jobcoachen drømmer om at skabe et netværk af virksomheder, som kan tilbyde job i forskellige brancher.

"Hele formålet med programmet er at skaffe folk i fast arbejde. Men det kræver, at der er en række forskellige typer job, som vi kan matche folk med. Jeg håber, at vi kan få et godt samarbejde med eksempelvis Statoil eller Aker Solutions, som er placeret i samme område som os," siger han.

I Bangladesh hjælper man syreskadede kvinder

Mens Telenor på hjemmefronten er afhængig af, at andre virksomheder hjælper med at løfte opgaven, har man allerede spredt erfaringer til en række andre lande.

I Sverige har mobil-selskabet siden 2007 hjulpet med at skaffe handicappede i arbejde. I Pakistan begyndte man arbejdet i september 2013, og aktuelt knokler man for at skabe tilsvarende muligheder i Bulgarien og Indien.

Faktisk er Geir Håkensen netop hjemvendt fra en rejse til Bulgarien, da Altinget møder ham i Oslo. Og entusiasmen sidder så dybt i kroppen på ham, at han ikke kan lade være med at gå på Facebook og vise billeder af en gruppe unge bulgarere, som bryder ud i et fælles kampråb.

"Jeg fik at vide, at det helt frem til Murens fald var almindeligt, at handicappede blev gemt væk i huse på landet. Det at få et handicappet barn var forbundet med stor skam og kunne i nogle tilfælde betyde, at man blev holdt uden for det sociale fællesskab," forklarer han.

Mens fokus i Norge, Sverige og Bulgarien er på handicappede, har man en række steder i verden gennemført projekter med andre målgrupper i tankerne:

- I Bangladesh handlede det om at få syreskadede kvinder i job
- I Serbien blev man enig om at gøre en ekstra indsats for den store gruppe af romaer, der holdes ude fra arbejdsmarkedet
- I Indien er kastesystemet med til at holde bestemte befolkningsgrupper nede
- Og i Thailand vil man gerne i større omfang integrere ladyboys

"Tanken er ikke, at vi skal sidde i Norge og bestemme, hvad man skal sætte fokus på på den anden side af

Jorden. Hvis man i Bangladesh vurderer, at kvinder, der er blevet udsat for syreangreb, er den mest udsatte samfundsgruppe, så er det der, man sætter ind," siger han.

Blanding af HR og CSR

Geir Håkensen forklarer, at arbejdet er en blanding af HR og CSR. I Bangladesh er det eksempelvis udelukkende med henblik på CSR, at man giver kvinderne en hjælpende hånd. I Pakistan er formålet med indsatsen ligeligt fordelt mellem HR og CSR, hvorimod man i Norge udelukkende ser programmet som en måde at rekruttere bedre medarbejdere.

Folk på gaden i Oslo har derfor heller ikke hørt om Telenors arbejde, forklarer Ingrid Ihme. Og hjælpen til de handicappede er ikke noget, man i Jantelovens hjemland bruger aktivt i markedsføringssammenhæng.

"I Norge skal man være varsom med at prale af sig selv. Vi har derfor været forsigtige med at bruge Open Mind som et markedsføringsmiddel," siger hun.

I 2010 lancerede man en særlig udgave af Open Mind med fokus på at få indvandrede bedre integreret på arbejdsmarkedet.

Efter en fusion med TeliaSonera sidder Telenor i dag på cirka 40 procent af det danske mobilmarked. Man har umiddelbart ingen planer om at begynde et tilsvarende arbejde i Danmark. ■

Nordisk velfærds-løsning stadig på skitseniveau

Målet om en fælles nordisk struktur for arbejdet med velfærdsteknologi er stadig langt fra at blive opfyldt. Projektleder i Nordens Velfærdscenter Dennis Søndergaard gør status halvvejs.

Et tilbagevendende ønske i den stribe af artikler, som Altinget det sidste år har skrevet om de nordiske landes arbejde med velfærdsteknologi, har været et stærkere nordisk samarbejde.

Nationale og kommunale aktører har efterlyst muligheden for i højere grad at trække på erfaringerne fra de skandinaviske kolleger. Mens budskabet fra virksomhederne primært har været, at et fælles nordisk marked ville gøre det langt mere profitabelt at udvikle og sælge nye teknologiske løsninger.

I et interview med Altinget i december 2014 formulerede Microsofts norske lobbyist Rana Shahzad det på følgende facon:

“Hvorfor skal de nordiske regeringer, regioner og kommuner formulere hver deres sæt af planer og opbygge et hav af autonome platforme, som ikke kan tale sammen. Hvorfor ikke bruge kræfterne på at etablere en fælles nordisk infrastruktur, som kan gøre det meget enklere at samarbejde på tværs af lande og sektorer,” sagde altså Rana Shahzad, der arbejder som national technology officer i Microsoft.

Men selv om tanken lyder besnærende, har projektleder i Nordens Velfærdscenter Dennis Søndergaard

svært ved at se, at den umiddelbart kan omsættes til praksis.

Han står i spidsen for centrets arbejde med projektet Connect, som senest ved udgangen af 2017 har fået til opgave at samle de nordiske landes erfaringer i en drejebog, der kan bruges på tværs af landegrænserne.

“Jeg har svært ved at se, hvordan man kan stå tilbage med én fælles, nordisk platform. Hertil er velfærdsteknologi for bredt et emne. En virksomhed som Microsoft har størst interesse i at tale om digitalisering, mens kommuner og regioner, som er på jagt efter nye hjælpemidler, har nogle helt andre interesser,” siger han

Drejebog skal mindske ressourcspild

Efterspørgslen efter værktøjer, som kan lette arbejdet for de kommunale projektledere, er ellers stor. Det samme er det ressourcspild, der opstår som følge af, at arbejdskraften ikke udnyttes optimalt. Og det er baggrunden for udarbejdelsen af drejebogen, som skal besvare følgende fem spørgsmål:

- Vision: Hvad er vores mål med arbejdet?
- Behovsafklaring: Hvad har vi brug for for at opfylde målet?
- Teknologiscreening: Hvilke værktøjer findes der på markedet, og hvor-

dan opfylder de enkelte værktøjer vores behov?

- Evaluering: Hvordan kan vi være sikre på, at værktøjet virker i lige præcis vores kommune? Her er det nødvendigt med en såkaldt hverdagsevaluering, inden man går i fuld skala. Desuden skal business casen på plads.
- Implementeringsmodel: Hvad skal vi købe, hvor meget, og hvornår? Hvilken efteruddannelse har vores medarbejdere brug for?

Heraf er de første tre spørgsmål allerede besvaret, og svarene er nu i høring hos Nordens i alt godt 1.200 kommuner.

“Et stærkere nordisk marked handler om at gøre vilkårene for indkøberne mere ensartede. Det kan blandt andet gøres ved hjælp af en standardisering, som gør, at hjælpemidlerne virker i alle fem nordiske lande,” siger han og understreger, at man ved at tilslutte sig Continua-standarder har taget et betydeligt skridt i den rigtige retning.

Et andet væsentlig emne er at sikre sig, at produkterne evalueres ens.

“Det er ikke produkterne, som nødvendigvis er af dårligere kvalitet. Det er evalueringerne, som svinger i kvalitet, og det betyder, at vi ikke kan sammenligne eller dele evalueringer.

Vi skal kunne stole på, at evalueringer har den nødvendige kvalitet, før vi deler dem. Og når de har det, kan vi også stille samme krav til leverandørerne,” siger han.

Teknologi stiller store krav til struktur

Eksempelvis oplever Dennis Søndergaard, at der er betydelig diskrepans mellem den måde, som henholdsvis politikere og praktikere beskriver arbejdet i kommunerne på.

“Et er, hvad politikerne fortæller om, hvordan man bør til opgaven. Noget andet er, hvordan opgaverne faktisk løses i praksis. Og selv om projektet er baseret på input fra 10 af de nordiske kommuner, som er længst fremme i arbejdet med velfærdsteknologi, er flere af deltagerne overraskede over, hvor struktureret man faktisk er nødt til at tænke,” siger han.

Bare i Danmark er der stor forskel på, hvordan man går til opgaven i Aarhus og Odense. I Aarhus beslutter man sig for at sætte ind på et givent område - eksempelvis automatisk to-iletter - og så ser man, hvad der så kommer ud af en sådan satsning. Hvorimod man i Odense i højere grad analyserer effekten af tiltagene, før man sætter dem i værk.

Hovedparten af nordiske kommuner mangler at tage fat

Men hvordan ser det ud i resten af Norden? Projektlederen forklarer, at udviklingen går i den rigtige retning, men at størstedelen af de godt 1.200 kommuner stadig mangler at komme i gang. Norge og Sverige tegner sig aktuelt for den største fremgang, vurderer han.

“Sverige er det land i Skandinavien, som er længst bagud. Og jeg fornemmer lige nu et stort momentum. Arbejdet er dog meget overladt til de enkelte kommuner, fordi staten ikke understøtter retninger for arbejdet,” siger han.

Det gør den til gengæld i Norge. Her har man fra statslig side udvalgt 30

udviklingskommuner, som i 2015 og 2016 skal eksperimentere med at tage nye løsninger i brug. Og fra 2017 vil man så lægge sig fast på nogle bestemte løsninger, som skal skaleres ud i hele landet.

“Norge bruger den samme top down-metode, som vi også ser i Danmark. Her begyndte vi godt nok med ABT-fonden, der ved at give støtte til et hav af projekter blev en stor driver for udviklingen. Men siden fandt staten ud af, at der var brug for større styring for at sikre, at projekterne ef-

» Jeg har svært ved at se, hvordan man kan stå tilbage med én fælles, nordisk platform. Hertil er velfærdsteknologi for bredt et emne. «

Dennis Søndergaard
Projektleder, Nordens Velfærdscenter

terfølgende blev omsat til drift, og den samme erkendelse har man så også i Norge,” siger han.

Finsk valg udskyder sundhedsreform
Finlands parlament skulle i begyndelsen af marts stemme om en reform, som slog landets 320 kommuner sammen i fem enheder.

En beslutning, som ville få store konsekvenser for social- og sundhedssektoren - herunder arbejdet med velfærdsteknologi - men som på grund af en friskudskrevet valgkamp blev sparket til hjørne. Og endnu ikke er bragt til genovervejelse.

“Problemet med Finland er, at der er for lidt struktur i arbejdet. Man sætter projekter i gang, fordi en lokal virksomhed har et lovende produkt på hylden. Men man får ikke tænkt produktet ind i en overordnet struktur, og der er for lidt fokus på slutprodukterne,” siger han.

Til sidst er der Island. Her har man det sidste halvandet år arbejdet på

en national strategi, som nu er ved at være færdig.

“Nu bliver øvelsen så at få strategien politisk forankret. Der er virkelig brug for, at kommunerne i langt højere grad end i dag arbejder sammen, da mange kommuner slet ikke er kommet i gang.”

Tænk tank besvarer et årligt spørgsmål

Mens arbejdet med at udvikle og implementere en fælles nordisk drejebog altså løber frem til 2017, finder der sideløbende et arbejde sted i Nordens Velfærdscenters nye tænketank.

“Nordic thinktank for welfare technology” er den mundrette titel på tanken, som består af to repræsentanter fra hver af de fem medlemslande. Hvert år skal man besvare et centralt spørgsmål.

I 2014 lød spørgsmålet:

Hvorfor er implementering så svær, hvilket ledte frem til udpegelsen af fem udfordringer:

- Få folk til at bidrage til finansiering af teknologi
- Højere uddannelsesniveau hos personalet
- En forretningsmodel for udrulningen af teknologien
- Mere fokus på gode evalueringer
- At gå fra projekt til drift

I et særligt hæfte, som kan hentes her, giver tænketanken sine bud på løsninger på hver af spørgsmålene. Desuden giver man tre bud på barrierer, som ikke umiddelbart lader sig løse, men som det stadig er afgørende at få sat fokus på:

Nye løsninger er fanget mellem konkurrerende sektorer

Teknologi ses som en udgift, og ikke en måde at reducere omkostningerne. Problemer med it-struktur spænder ben for løsningerne

I 2015 har man valgt, at det centrale spørgsmål til besvarelse er, hvordan man kan styrke det fælles nordiske marked for velfærdsteknologi. ■

Nordens velfærd hviler på danske skuldre

Danske kommuner modtager jævnligt nordiske delegationer, som skal lære, hvordan velfærdsteknologiske projekter omsættes til praksis. Men hvad er årsagen til, at Danmark – og ikke Norge eller Sverige – fører feltet an?

Det er svært at sætte fingeren på, hvad der en torsdag formiddag i slutningen af marts gør én glad ved at stå for foden af KL Husset. Andet end at det ligger der, lige for enden af Langebro, og ikke tre kilometer længere ude på Amager.

Og når regnen falder fra himlen, er der da også rart i mødelokalet et godt stykke inde i glaslabirinten, hvor kaffen fra den nyinstallerede automat varmer hænderne, mens Gitte Duelund Jensen, som leder KL's velfærdsteknologiske center, detaljeret fortæller om arbejdet i kommunerne.

I september 2013 blev centret etableret med det formål at samle op på de erfaringer, som kommunerne gjorde sig. En rolle, som hidtil var blevet udfyldt af en række autonome netværk, men ikke var sat i egentligt system. Nu holder Gitte Duelund Jensen og hendes fire mand store team styr på, hvad der rører sig i landets 98 kommuner.

Og en af de ting, som hun har noteret sig, er, at de danske kommuner ofte får besøg fra udlandet. Norden især, men også resten af Europa, USA og Asien. Man vil vide, hvorfor Danmark er lykkedes med det, som andre steder er så uendeligt svært: Nemlig at overbevise borgerne om at tage ny teknologi til sig.

"Du har bare medvind, hvis du starter, hvor Danmark startede. Lige fra starten var der fokus på at få økonomien i projekterne til at hænge sammen. Og det er alt andet lige lettere at gå fra et økonomisk fokus, som

også inddrager livskvalitet, end det er at tale om livskvalitet, og så pludselig ville fortælle borgerne, at økonomien altså også er nødt til at hænge sammen," siger hun.

Danmark begyndte med økonomien

Norge og Sverige er efter flere år med udelukkende kvalitativt fokus nu også begyndt at fokusere på økonomien.

Teknologiske velfærdsløsninger har primært handlet om tryghed. Man havde fokus på løsninger, som gav borgerne merværdi, mens vi i Danmark fra begyndelsen havde øje på behovet for arbejdskraftbesparelser.

Fonden, som i 2008 blev nedsat med en samlet formue på tre milliarder kroner, hed de første år fonden for investering i arbejdskraftbesparende teknologi. Efterfølgende fik ABT-fonden så ny betydning, så akronymet blev oversat til fonden for anvendt borgernær teknologi.

Men formålet var det samme. At projekterne, som spirede op lokalt, på sigt førte til, at færre mennesker kunne udføre det samme arbejde, uden at det gik ud over borgerne.

"Det er ikke kun et spørgsmål om penge. Men også om, at vi har mennesker nok til at tage sig af de ekstra personer, som i fremtiden vil have brug for hjælp fra sundhedsvæsenet. Desuden er det ikke alle mennesker, der synes, at det er rart at blive tørret i numsen af en anden person," siger Gitte Duelund Jensen.

I juni 2013 aftalte kommunerne med regeringen, at de ved udgangen af 2017 skal spare en halv milliard kroner årligt på fire udvalgte områder:

- Løfteteknologi
- Automatiske vasketoiletter
- Spiseroboter
- Generel bedre brug af hjælpemidler

Gitte Duelund Jensen forklarer, at kommunerne bredt anskuet har god fod på opgaven, men at det mange steder stadig er en udfordring at overbevise personalet om, at man skal ændre arbejdsgangene.

"Man skal huske på, at man ikke leverer dårlig service, fordi man erstatter en traditionel spisesituation, hvor en ansat mader en borger, med en spise-robot. Der trives en forventning om, at hjælpen skal udøves i målestokken en til en, og at en ændring af dette er en ændring til det værre," siger hun.

Nordmænd får ikke fingeren ud

En af de kommuner, som skal bruge mange hænder for at tælle antallet af udenlandske delegationer, er Aarhus. Her arbejder Inger Kirk Jordansen som specialkonsulent. Og hun har et godt bud på, hvorfor det er nordmænd, der rejser til Danmark, og ikke danskere, der rejser til Norge.

"De er alt for grundige i Norge. De laver store analyser og rapporter, men formår ikke at få fingeren ud. I Sverige derimod tør de at tage chancer. Og i forhold til at overvåge patienter om natten er de foran os," siger hun.

Bedt om at udpege den ene faktor, som har haft størst betydning for ud-rulningen af dansk velfærdsteknologi, nævner hun uden tøven ABT-fonden.

"Før 2008 var hjælpemiddelområdet en støvet affære, som ingen rigtigt gad at arbejde med. Men så afsatte staten tre milliarder kroner til nye projekter, og så vrimlede det pludselig med aktører," siger hun og fortsætter:

"Alle statslige aktører havde en masse kasser, som man kunne stikke snablen i. Og det gjorde vi, og derfor blev der i den periode skabt en masse projekter. Det var ikke alle projekterne, der blev store succeser, og det gør, at staten efterfølgende er blevet

klandret for at sætte en masse redundantte projekter i gang. Men det er et forkert eftermæle."

I 2012 skiftede fonden navn til Fonden for Velfærdsteknologi. Og med navneforandringen fulgte også en ændring af pengenes fordeling. Nu kunne kommunerne ikke længere søge finansiering til diverse projekter.

Derimod blev pengene uddelt som udtryk for regeringens prioriteter.

"Finansministeriet burde tidligere i processen havde meddelt, hvilke projekter man skulle satse på. Det blev velfærdsteknologiens vilde vesten, hvor alle ministerier gav penge til robotstøvsugere, og hvor man kunne ende med at evaluere projekter, som man selv havde arbejdet med 10 år forinden," husker Inger Kirk Jordansen.

» Før 2008 var hjælpemiddelområdet en støvet affære, som ingen rigtigt gad at arbejde med. Men så afsatte staten tre milliarder kroner til nye projekter, og så vrimlede det pludselig med aktører. «

Inger Kirk Jordansen
Specialkonsulent, Aarhus Kommune

Har ikke tal på antallet af fiaskoer

Når 2015 rinder ud, løber Fonden for Velfærdsteknologi også tør for penge. Fondens var bestemt til at skulle løbe fra 2009-2015, og dermed er det også oplagt at stille spørgsmålet, hvad man så fik ud af pengene.

Men det spørgsmål kan ikke besvares, forklarer kontorchef i Digitaliseringsstyrelsen Nina Husfeldt Clasen. Af den simple årsag, at der ikke er nogen, der har foretaget en samlet evaluering af fondens i alt 71 projekter.

Heraf er de 63 i øvrigt afsluttede, mens man altså stadig mangler at følge de sidste otte til dørs.

"Vi fandt ud af, at tiden var moden til at tage skridtet fra at lade de 1.000 blomster blomstre og gå op i større skala. De tusind blomster førte til en masse gode tiltag, men det var nødvendigt at få arbejdet bredere ud, hvis det for alvor skulle blive til noget," siger hun.

Hvor mange af projekterne, der kan karakteriseres som egentlige fiaskoer, kan hun heller ikke oplyse.

"Det har ikke været relevant for os at undersøge, for sådan arbejder vi ikke længere. Jeg kan godt forstå, at det kan have akademisk interesse, men det er ikke vores opgave at bedrive forskning," siger kontorchefen.

Dansk økonomiaftale er unik

Nina Husfeldt Clasen forklarer, at Digitaliseringsstyrelsen i 2014 havde besøg af 22 udenlandske repræsentanter, som ville lære af de danske erfaringer.

"Der, hvor Danmark for alvor adskiller sig fra udlandet, er ved, at vi har en samlet strategi for digital velfærd. Det er et stempel, som vi blandt andet har fået fra OECD," siger hun og fortsætter:

"I Sverige har man Vinnova, som bedst er at sammenligne med ABT-fonden. Til gengæld har Sverige ikke nogen statslig strategi for arbejdet."

Et land som England har ifølge kontorchefen også fokus på digitaliseringen af samfundet.

"Men her rækker arbejdet kun til det statslige niveau. Man har ikke mekanismerne, som gør, at man når helt ud til ydelsesniveauet. At vi har det i Danmark, skyldes i høj grad vores årlige økonomiaftaler med kommuner og regioner. Noget som man ikke har i England, men heller ikke har i Norge og Sverige. Her er vi i Danmark unikke." ■

Træg dansk velfærds eksport kan løftes

Danske teknologivirksomheder drømmer om asiatiske markeder. Men faktum er, at eksporten er dalende, og at vejen til rigdom er belagt med strukturelle og kulturelle udfordringer.

- men vejen er lang

Man ser dem for sig: De danske virksomheder, som hele tiden kun er en underskrift fra at slå igennem på det kinesiske marked.

Og på den anden side af det sidste overbevisende argument lokker et udtømmeligt eksportmarked, som vokser og vokser i takt med, at kineserne - ligesom alle os andre - bliver stadigt ældre.

Det er fortællingen om den danske velfærdsteknologi. At vi sidder på en base af viden, som resten af verden hungre efter - og vil betale dyrt for. Men faktum er, at eksporten af dansk velfærdsteknologi ifølge tal fra Dansk Industri fra

2010 til 2013 er faldet med 10 procent. Tallene for 2014 er ikke tilgængelige. Men ifølge branchedirektør Mette Rose Skaksen er billedet af en branche, der står på spring, men stadig mangler at slå igennem, uændret.

"Fremtidens vækst kan ligge gemt i at få udløst eksportpotentialt for virksomheder inden for hjælpemidler, medicoteknisk udstyr og teknologi til sundhedsbehandlinger," siger hun.

Globale virksomheder skal også bruge hjemmemarkedet
Mette Rose Skaksen ser tendens til, at store lægemiddelvirksomheder indgår innovative samarbejder med teknologibranchen. Men selv om

mange af de nye virksomheder er "born global", har de stadig brug for et solidt dansk hjemmemarked.

"Man er nødt til at kunne vise sine produkter frem på hjemmemarkedet, hvis man gør sig håb om at få dem eksporteret til udlandet.

Og her er Danmark stadig et velstående land, som både burde have råd til samt have kompetencerne til at efterspørge nye løsninger," siger hun.

Problemet er bare, at udviklingen på det hjemlige marked går for langsomt. Hun beskriver det som to beklagelige trends: Dels en sløv stigning i konkurrenceudsættelsen af offentlige serviceopgaver. Dels at få løsninger løftet fra pilotprojekter til drift.

"Det er fint nok, at vi har en masse ildsjæle, som forsøger sig med nye projekter, men hvis det virkelig skal rykke, er vi nødt til at få teknologien integreret på kerneområderne," siger hun.

Et nødvendigt skridt i den retning er ifølge DI, at den offentlige sektor i højere grad samarbejder med private aktører. Det behov bekræftes af Lisa Lin Halskov, innovationskonsulent i Copenhagen Living Lab.

Danske virksomheder undervurderer kinesisk geografi
Lisa Lin Halskov er født, opvokset og uddannet i Taiwan, men har de seneste syv år boet i Danmark. Hun har indgående kendskab til kinesisk forbrugsadfærd og er dermed en af landets førende eksperter i dansk eksport til Fjernøsten.

» I Kina er de nordiske lande kendt for at være rene og lykkelige, mens resten af Europa primært oversættes med lande som Tyskland, Frankrig og Storbritannien...

Da Altinget fanger hende på telefonen, er hun i Taiwan for at promovere brugen af Lego-produkter i ældreplejen. Hun ser seks primære grunde til, at danske virksomheder har svært ved at slå igennem i regionen:

- Danske produkter fokuserer på problemer, som kan afhjælpe ældres ensomhed og manglende mobilitet. Men i Kina bor mange ældre hos deres børn og har derfor ikke samme behov
- Børn betyder mere for kineserne end ældre. Man er derfor mere villig til at investere i produkter til glæde for børn og unge, mens de ældres behov i mindre grad løses med avancerede produkter
- Meget dansk teknologi forsøger at løse problemet med færre varme hænder. På grund af den kinesiske familiestruktur er man ikke i underskud af hænder
- Den kinesiske sundhedssektor har et stærkere fokus på behandling end det danske. Her taler man helst om forebyggelse
- Der er ikke råd til avanceret teknologi på de offentlige kinesiske plejehjem
- Et stort udbud af billig kinesisk teknologi gør det mindre attraktivt at investere i danske produkter.

"Mange danske virksomheder undervurderer afstandene i Kina. Man flyver måske et par gange til Shanghai, og så tænker man, at man har styr på den kinesiske eksport.

Men forskellene mellem de forskellige regioner er enorme, og for at trænge ind til kunderne er det vigtigt, at man forstår disse forskelle," siger hun.

Sælg Danmark på lykken

Danmarks største styrke er ifølge Lisa Lin Halskov billedet af os som verdens lykkeligste folkefærd. Og den fortælling er det vigtigt at få med, når man promoverer sine produkter. "Mundtlige anbefalinger spiller en stor rolle i Kina. Det gælder derfor om at komme ud på plejehjemmene og vise, hvordan hverdagen konkret kan ændres. Men især handler det om, at man skal sælge en hel pakke og ikke kun konkrete produkter," siger hun.

Den sidste pointe har ofte været beskrevet som akilleshælen for danske virksomheder i Asien. At en by som Beijing vil købe plejehjem, som kan integreres direkte på det kinesiske marked, og ikke kan forstå, at der i Danmark ligger en stor offentlig sektor bag, som ikke er gearret til at eksportere velfærdsløsninger af den karakter.

Behovet for systemeksport

Projektleder i Nordens Velfærdscenarier Dennis Søndergaard leder centrets velfærdsteknologiske tænketank, som i år forsøger at besvare spørgsmålet om, hvordan man opbygger et stærkere nordisk marked.

Han genkender udfordringer omkring det, der i fagtermer kaldes systemeksport, og som handler om at udvikle måder at kopiere og genopføre danske velfærdsløsninger i udlandet. Og han forklarer, at alene det at sælge løsninger på tværs af de nordiske lande kan være et problem på grund af manglen på fælles standarder.

"Historisk har de nordiske lande haft et stærkt samarbejde på hjælpe- →

... Træg dansk velfærds eksport kan løftes
- men vejen er lang

... Norden har med andre ord sin egen charme, som jeg tror, at der er stor værdi i at friholde fra det øvrige Europa. «

Lisa Lin Halskov
Innovationskonsulent, Copenhagen Living Lab

→ middelområdet. Men så snart vi bevæger os over i de elektroniske løsninger, dukker problemerne op," siger han.

En del af udfordringen er, at markederne i de enkelte lande ikke er modne. Og at et svagt nationalt marked nødvendigvis vil afføde et svagt internationalt marked.

Norden som trædesten...

Hvad løsninger angår, er han endnu på bar bund. Et af tænketankens medlemmer, forretningsudvikler i Delta Claus F. Nielsen, vover dog gerne pelsen i forhold til, hvordan ikke bare det danske, men også det nordiske eksportmarked kan løftes.

Han ser i høj grad Norden som en trædesten på vejen til internationalt gennembrud.

"Nordens vigtigste funktion er at gøre virksomhederne klar til det globale marked. Men så kræver det, at de bliver bedre til at arbejde sammen i nye økosystemer, hvor de kan lære af hinanden," siger han.

Et eksempel finder han på området for telemedicin. Her er små som store aktører afhængige af, at data fra forbrugernes computere, mobiltelefoner og tablets kan lagres og bearbejdes til nye forretningsformer.

"Det er enormt vanskeligt for især små virksomheder at identificere, hvem kunden er. Man er klar over, at man skal have skaleret løsningerne, men hvordan er det lige, at det skal

ske. Det er her, at der for alvor er brug for, at en ny kommuneaftale sikrer, at der bliver sat pres på udviklingen," siger han.

...til resten af verden

Forretningsudvikleren er ikke bekendt med nye tal for eksportvæksten i sektoren. Hans fornemmelse er, at markedet i kommunerne er ved at komme i gang, men erkender samtidig, at det ikke er vokset med den eksplosive kraft, som man havde håbet på.

I DI tror Mette Rose Skaksen også på, at Norden kan spille en rolle i at få virksomhederne til at samarbejde på tværs af grænserne.

"Men jeg bliver nødt til at understrege, at vi ikke skal begynde at tænke i nordiske standarder, men derimod i rammer, som kan bredes ud over hele Europa og også gerne resten af verden," siger hun.

Mens DI altså advarer imod, at Norden lukker sig for tæt om sig selv, ser Lisa Lin Halskov fra Copenhagen Living Lab ikke noget problem i at markedsføre en stærkere nordisk identitet.

"I Kina er de nordiske lande kendt for at være rene og lykkelige, mens resten af Europa primært oversættes med lande som Tyskland, Frankrig og Storbritannien. Norden har med andre ord sin egen charme, som jeg tror, at der er stor værdi i at friholde fra det øvrige Europa," siger hun. ■

Altinget: konference

Offentlig digitalisering

Strategi, muligheder og dilemmaer

Hvor skal vi sætte ind, når det kommer til områder som digital velfærd, datasikkerhed, digital undervisning og offentlig forvaltning?

Tid: Mandag den 7. december 2015

Sted: Designmuseum Danmark, Bredgade 68, 1260 København

Pris: 3.995 kr. ekskl. moms
- (er du abonnent, fratrækker vi 1000 kr.)

Tilmelding og yderligere info:
www.Altinget.dk/konference

Meget mere Altinget

Altinget tilbyder en lang række muligheder for at være politisk opdateret:

- 27 portaler med eget produceret nyhedsstof inden for hvert af de forskellige ministeriers fagområder
- 10 årlige politiske konferencer med førende politiske personligheder
- 2 daglige nyhedsbreve om dansk politik
- 2 årlige politiske magasiner

Altinget har en af Danmarks største private politiske redaktioner på Christiansborg. Dertil kommer en redaktion i Stockholm og korrespondenter i Bruxelles og Washington.

Og vi er selvfølgelig massivt til stede ved Folkemødet på Bornholm.

Bestil et 14 dages gratis og uforpligtende prøveabonnement på Altingets portaler på www.altinget.dk eller på 4214 9800.

 facebook.com/altingetdk
 twitter.com/altingetdk

Altinget
- alt om politik